

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

До захисту допустити:
Завідувач кафедри

Юлія ДЕМИДОВА
(підпис)

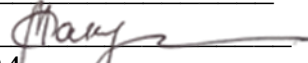
«15» грудня 2023 року

**«ВИКОРИСТАННЯ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАЦІОНАЛЬНО-
ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ»**

Кваліфікаційна робота здобувача
вищої освіти другого
(магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми
«Дошкільна освіта. Логопедія»
Шрамко Катаріни Сергіївни
Науковий керівник:
Макаренко С.І.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної освіти

Рецензент:
Івах С.М.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри загальної
педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького державного
педагогічного університету ім. І.Франка

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою відмінно

Секретар ЕК
« 17 » січня 2024 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК КЛЮЧОВЕ ЗАВДАННЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	9
1.1. Теоретичні засади національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку.....	9
1.2. Специфіка національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.....	21
1.3. Роль проєктних технологій у процесі національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.....	30
Висновки до розділу 1.....	45
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	49
2.1. Стан національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку у закладі дошкільної освіти.....	49
2.2. Модель реалізації педагогічних умов національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами проєктних технологій.....	74
Висновки до розділу 2.....	89
ВИСНОВКИ	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	96
ДОДАТКИ	103

ВСТУП

Тема дослідження набула нині особливої актуальності через зміни в суспільстві та нашій державі, які вимагають виховання у молодих покоління ряду важливих етичних, моральних та психологічних якостей, громадянськості, відповідальності за майбутню долю Батьківщини і готовності її захищати, та, авжеж, патріотизм. Національно-патріотичне виховання є складним процесом, що починається з самого дитинства та триває протягом усього життя. Тому дуже важливо підвищити ефективність реалізації національно-патріотичного виховання, зокрема, починаючи із закладів дошкільної освіти.

Правова база національно-патріотичного виховання дітей закладена у ряді нормативно-правових документах України, таких як Закони «Про освіту» [52] та «Про дошкільну освіту» [49], а також у Стратегії національно-патріотичного виховання до 2025 року [51], Державній цільовій соціальній програмі національно-патріотичного виховання на період до 2025 року [50], Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України та Заходах щодо її реалізації до 2025 року [48].

Проблема національно-патріотичного виховання широко висвітлена у працях видатних класиків вітчизняної педагогіки, серед яких Г. Ващенко, М. Драгоманов, О. Духнович, І. Огієнко, С. Русова, Г. Сковорода, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Я. Чепіга та інші. У дослідженнях наголошується на значущості виховання громадян, які відчувають патріотичні почуття до своєї країни, відзначаючи важливість рідної мови, культурних традицій і звичаїв.

У сучасній українській педагогічній науці різноманітні аспекти національно-патріотичного виховання досліджували та розробляли: І. Бех, К. Чорна (обґрунтування теоретико-методологічних основ формування громадянина-патріота своєї держави); К. Журба, І. Шкільна (формування національно-культурної ідентичності); Т. Василевська, К. Ващенко,

І. Вільчинська, І. Дзюба, Н. Мойсеюк, О. Сухомлинська (виховання молодого покоління з національною свідомістю та патріотичними цінностями); С. Долецька, М. Качур (патріотичне виховання дітей через використання методів та засобів художнього краєзнавства); А. Богуш, Н. Гавриш, В. Плахтій (патріотичне виховання засобами художньої літератури) та інші.

Активне формування культурних цінностей та етичних засад особистості дитини відбувається у старшому дошкільному віці. Вона активно розвиває свої механізми адаптації в суспільстві, починає усвідомлювати свою національну та культурну ідентичність, а також своє місце в оточуючому світі. Водночас цей віковий період вважається дуже сприятливим для емоційно-психологічного впливу на дитину.

Для зацікавлення, активної взаємодії, партнерства та ефективного національно-патріотичного виховання дошкільників важливо використовувати ефективні педагогічні методи й технології. Одним із унікальних засобів реалізації особистісно-орієнтованого підходу в питаннях національно-патріотичного виховання, забезпечення співпраці і співтворчості між дітьми та дорослими є проєктні технології. Проєкт створює можливості для дитини узагальнювати знання, експериментувати, розвивати навички спілкування та творчість. Сприяє спільним дослідженням та спільному творенню разом із вихователями та батьками, що сприяє успішному усвідомленню питань національно-патріотичного виховання дошкільників.

Дослідження, О. Коберник, О. Пехоти, С. Сисоєвої, І. Шендрика та інших науковців висвітлюють теоретичні засади проєктної діяльності. Рекомендації з використання проєктних технологій в закладах дошкільної освіти містяться у роботах: М. Веракси, Л. Горбуленко, О. Євдокімової, Л. Козак, Т. Піроженко (освітня технологія «Психолого-педагогічне проєктування взаємодії дорослого і дитини»).

Натомість, у практиці дошкільної освіти існує ряд суперечностей між:

- сучасними вимогами до результатів національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку та реальним станом його реалізації;

- можливостями взаємодії сімей вихованців з педагогами - та їх практичною реалізацією в аспекті національно-патріотичного виховання;

- у перевазі використання традиційних форм і методів національно-патріотичного виховання старших дошкільників і виникаючій потребі у використанні сучасних інтерактивних технологій.

Отже, важливість проблеми та необхідність подолання зазначених суперечностей обумовили обрання нами теми кваліфікаційного дослідження «Використання проєктних технологій у національно-патріотичному вихованні дітей старшого дошкільного віку».

Об'єкт дослідження: процес національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження: педагогічні умови використання проєктних технологій у національно-патріотичному вихованні дітей старшого дошкільного віку.

Мета дослідження полягає у теоретичному в обґрунтуванні педагогічних умов використання проєктних технологій у національно-патріотичному вихованні дітей старшого дошкільного віку.

Завдання дослідження:

1. Схарактеризувати специфіку національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

2. Розробити критерії і показники, рівні національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

3. Визначити педагогічні умови використання проєктних технологій у національно-патріотичному вихованні дітей старшого дошкільного віку.

4. Створити модель реалізації педагогічних умов національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами проєктних технологій.

Гіпотеза дослідження: використання проєктних технологій у національно-патріотичному вихованні дітей старшого дошкільного віку буде ефективним, якщо реалізувати такі педагогічні умови:

- актуальність тематики проєктів на момент їх реалізації;
- інтеграція у межах проєкту національно-патріотичного виховання в усі види діяльності дошкільників;
- організація предметно-просторового розвивального середовища, спрямованого на національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку;
- активне долучення до проєктної діяльності сімей вихованців, працівників ЗДО та інших соціальних інституцій;
- єдність теорії та практики під час проєктної діяльності дітей старшого дошкільного віку;
- врахування гнучкості в плануванні проєктної діяльності, наявність практичної значущості результатів, реалістичність та доступність ресурсів під час організації такої діяльності.

Методи дослідження включають теоретичні та емпіричні. Теоретичні методи включають аналіз, синтез та інтерпретацію наукових досліджень з проблеми національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Це включає уточнення ключових понять, аналіз освітніх програм та розуміння сутності цього феномену. Емпіричні методи включають спостереження, анкетування, а також застосування методів діагностування для визначення рівнів національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

База дослідження - заклад дошкільної освіти ясла-садок №27 «Зірочка» Управління освіти Бахмутської міської ради.

Наукова новизна отриманих результатів. Уперше досліджено стан національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного формату навчання; визначено педагогічні умови використання проєктних технологій у національно-патріотичному вихованні

дітей старшого дошкільного віку. *Дістала подальшого розвитку* методика національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами проєктних технологій.

Практичне значення проведеного дослідження виявляється в наступному: розроблено критерії, показники та рівні національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Створено й описано модель національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами проєктних технологій в умовах дистанційного формату навчання. Отримані результати дослідження, діагностичні та технологічні матеріали впроваджено в практику роботи закладу дошкільної освіти ясла-садок №27 «Зірочка» Управління освіти Бахмутської міської ради при організації освітнього процесу для дітей дошкільного віку, сприяючи ефективнішому та збалансованому національно-патріотичному вихованню в цьому віковому періоді.

Апробація результатів роботи. Результати дослідження доповідалися на Дуальному конкурсі інтерактивних презентацій «Найкраща презентація для дошкільнят», м. Київ, 21 березня 2023 р., III Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми педагогічної освіти: новації, досвід та перспективи», м. Запоріжжя, 20 квітня 2023 р.

Публікації. Основні положення дослідження відображені в статтях:

- 1) Шрамко К. Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку у процесі проєктної діяльності в дистанційному форматі. Збірник доповідей III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми педагогічної освіти: новації, досвід та перспективи», м. Запоріжжя, 20 квітня 2023 р., С. 205-208.
- 2) Шрамко К. Проєктна діяльність як засіб національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Збірник наукових праць «Магістерські студії психолого-педагогічного факультету МДУ» 2023 р.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Зміст дослідження викладено на 109 сторінках, з них 95 – основного тексту. Список використаних джерел містить 67 найменувань. У роботі представлено 3 додатків, які розміщено на 7 сторінках.

РОЗДІЛ 1.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК КЛЮЧОВЕ ЗАВДАННЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

1.1. Теоретичні засади національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку

Професор англійської літератури, письменник К. Льюїс під час промови «Навчання в часи війни» в 1939 році висловив думку, що «тільки ті люди досягають чогось, які настільки сильно прагнуть знань, що вони шукають їх навіть тоді, коли умови все ще не є сприятливі; сприятливих умов ніколи не буде» [67, с. 1]. Основна ідея виступу полягала в тому, що навчання і розвиток повинні тривати незалежно від умов і ризиків, які існують у світі. Ця ідея є як ніколи актуальною для українського сьогодення. Ситуація, в якій опинився український народ, а тим паче діти, через тривалий воєнний стан обумовлює внесення змін до змісту освіти та підходів до навчання. Освіта в таких умовах стає не лише механізмом передачі знань, але й інструментом психологічної підтримки та реабілітації, а також запорукою створення стабільного і безпечного світу.

Зазначене підсилює увагу до національно-патріотичного виховання майбутніх поколінь українців. І хоча цей аспект завжди був невід'ємною частиною виховного процесу освітніх закладів нашої країни, у сучасних умовах він набирає особливої актуальності й вимагає оновлення підходів. Сучасне національно-патріотичне виховання має не лише формувати в дітей та молоді любов і гордість за свою країну, її історію, культуру та цінності, а й сприяти формуванню особистостей, які беруть активну участь у житті своєї країни, розуміють важливість її розвитку, готові діяти в інтересах свого народу і держави, захищати їх.

Національно-патріотичне виховання сьогодні має дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості,

моральної, правової культури особистості, розквіту національної самосвідомості та ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини [23].

Поняття «патріотизм» та «національно-патріотичне виховання» є складними і змінювалися відповідно історичних, культурних та соціальних контекстів. Різні галузі знань, такі як філософія, психологія, педагогіка, історія та соціологія, розглядали ці поняття з різних точок зору. Як зазначає у своїх працях Н. Череповська [64], патріотизм є дуже ємним явищем, яке важко обмежити одним певним поняттям чи визначенням. Перші прояви патріотизму в історії людства мають своє походження ще в первіснообщинному ладі та базуються на кровних зв'язках, мові, звичаях та традиціях. Патріотизм в цьому контексті може бути спрямований на рідну групу людей, які складають родину, плем'я. Основою цього патріотизму є відчуття приналежності та лояльності до власного оточення.

Наразі, для нас важливим є розгляд феномену патріотизму саме в педагогічному аспекті.

Думки видатних історико-культурних діячів та педагогів, таких як Б. Грінченко, М. Драгоманов, В. Сухомлинський та багатьох інших, вказують на важливі аспекти розуміння патріотизму та його походження. Вони акцентують увагу на історичному розвитку цього поняття та його зв'язку з ідеями родинності і патріотичності. У своїх працях автори вказують на те, що розуміння патріотизму пов'язане з його виникненням, еволюцією та розвитком. Важливо розглядати історичні контексти та події, що сприяли формуванню патріотичних почуттів. Дослідники наголошують на тому, що патріотизм має важливе місце в житті людини та суспільства. Вивчення його ролі та значення допомагає краще розуміти, як патріотизм впливає на суспільство та індивіда. Аналізуючи походження слова «патріотизм» та його етимологію, ці діячі вказують на зв'язок ідеї родинності та патріотичності. Поняття патріотизму базується на відчутті належності до родини, роду та батьківщини, і цей родинний зв'язок визначає патріотичні почуття.

Відповідно до Української Радянської енциклопедії [60, с. 5], концепція

соціалістичної ідеології розглядала патріотизм з позицій класової та соціально-історичної перспективи. З цієї точки зору патріотизм визнавався як явище, обумовлене суспільно-економічними та політичними процесами в різні історичні епохи: «В антагоністичному суспільстві розрізняють два підходи до цього поняття: патріотизм народних мас і патріотизм експлуаторських класів. Патріотизм експлуаторських класів має класово обмежений характер і часто стикається з ворожнечею до інших народів, расової і національної виключності, націоналізму і шовінізму. Патріотизм народних мас у класово-антагоністичних формах спрямовується проти соціального і національного гніту, має гуманістичний характер, водночас, панівні класи завжди прагнуть використати почуття патріотизму у своїх вузьких егоїстичних інтересах».

Натомість Українська енциклопедія етнодержавознавства визначає патріотизм як «діяльне ставлення до вітчизни, яке спирається на природний зв'язок людини з батьківщиною, і віддзеркалює національну гордість і любов до вітчизни, громадянську відповідальність за її долю» [35, с. 777]. Згідно з цією енциклопедією, патріотизм включає в себе готовність служити своїй країні і захищати її історичну долю, вірність та готовність боротися з ворогами чи загрозами для своєї країни, патріотизм виявляється у гордості за досягнення своєї країни у сферах соціального розвитку і культури, співчутті до страждань народу та негативне ставлення до соціальних проблем суспільства, які потребують вирішення. Патріотизм може виявлятися у повазі до історичного спадку та традицій своєї країни, прив'язаності до конкретного місця проживання, будь то село, місто, область або країна в цілому.

Філософський енциклопедичний словник [63] розглядає патріотизм як поєднання любові до Батьківщини, відповідальності за її долю та готовності служити її інтересам. Він має важливе соціально-політичне та моральне значення, і включає в себе як емоційний, так і активний аспекти.

Дефініція патріотизму в Українському педагогічному словнику С. Гончаренка [14] підкреслює його основні аспекти, включаючи: глибоку любов до своєї країни та її історії, відданість і прихильність своєму народові

та готовність служити йому, гордість за досягнення та культурний спадок свого народу.

Подібні тлумачення містять Енциклопедія політичної думки [20], Академічний словник української мови [56], акцентуючи увагу на готовності постати на захист своєї Батьківщини, йти заради неї на жертви та подвиги. Натомість в багатьох міжнародних словниках додається повага до інших народів і пошана до їхніх суверенних прав.

Аналіз поняття «патріотизм» вказує на різноманітність підходів до його визначення та тлумачення в різні історичні періоди та контексти. Різні вчені розглядали патріотизм з різних точок зору, визначаючи його як почуття, моральний принцип, якість особистості, соціальну цінність та багато інших аспектів. В. Сухомлинський [58] визначав патріотизм як любов до Батьківщини, одне з найбільш глибоких і благородних почуттів людини; Б. Кобзар, Є. Постовойтов [28] - як соціально-політичний і моральний принцип. Л. Канішевська [24] відображає важливий аспект патріотизму, наголошуючи, що патріотизм не обмежується лише почуттями, такими як любов і гордість за свою державу, але також включає внутрішню потребу у діяльності на благо Батьківщини.

І. Бех, К. Чорна у Програмі патріотичного виховання [5] дають нове визначення патріотизму. Патріотизм – це любов до Батьківщини, свого народу, турбота про його благо, сприяння становленню й утвердженню України як суверенної, правової, демократичної, соціальної держави, готовність відстояти її незалежність, служити і захищати її, розділити свою долю з її долею. Автори розглядають патріотизм як пріоритетну стійку характеристику особистості. Патріотизм не обмежується лише відчуттями або почуттями, що проявляються в незвичайних обставинах, він є частиною морального стану життя людини і виявляється в повсякденних діях, вчинках та ставленні до своєї Батьківщини. Суб'єктом патріотизму є сама людина, і це почуття може активно розвиватися та вдосконалюватися через свідому діяльність і служіння своїй країні. Патріотизм вимагає відкритості та

відданості своїй Батьківщині і включає в себе готовність приймати відповідальність за її долю та єднання з нею розумом та почуттями.

На підставі теоретичного аналізу можна дати наступне визначення поняття «патріотизм»: це цілісна система життєвих принципів людини, що включає такі аспекти: любов і повагу до Батьківщини, підтримку її національних традицій та спадщини, гордість за досягнення своєї країни, відданість та готовність захищати і служити їй, соціальну відповідальність, повагу до інших народів та їхніх прав. Патріотизм не обмежується лише емоційними виявами, а включає в себе активну участь у житті своєї країни.

Узагальнюючи різні визначення поняття «патріотизм», визначимо наступний перелік принципів, які визначають його сутність:

1. Любов до Батьківщини: це центральний принцип, що визначається глибоким чуттєвим зв'язком зі своєю країною.

2. Підтримка національних традицій і спадщини: бажання зберігати і передавати національні традиції, мову, історію та культуру наступним поколінням.

3. Соціальна відповідальність: активна громадянська участь та прагнення до поліпшення життя свого народу та держави.

4. Гордість за досягнення своєї країни: включає гордість за соціальні, культурні та історичні досягнення свого народу.

5. Відданість та готовність захищати і служити: патріотизм передбачає готовність захищати і підтримувати інтереси своєї Батьківщини.

6. Повага до інших народів та їхніх прав.

Різноманітність та неоднозначність поняття «патріотизму» викликає ускладнення у вихованні цього явища, на що звертав увагу у своїх роботах В. Сухомлинський: «у повсякденному житті ми не зустрічаємося з мірою, за допомогою якої можна було б виявити цю тяжко зрозумілу цінність – Патріотизм» [61, с. 24].

Національне виховання - це унікальний комплекс ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв та інших аспектів соціальної культури, який

народ створює і передає, спрямований на формування життєдіяльності молодих поколінь. Цей процес сприяє освоєнню духовної та матеріальної спадщини нації, створює національну ідентичність і забезпечує духовну єдність різних поколінь. За визначенням В. Войтенка, Л. Грицюк і М. Каратаєва [15] національне виховання - це процес формування і самовиховання особистості, яка розвивається гармонійно, має високий рівень освіти, проявляє соціальну активність та національну свідомість. Воно передбачає залучення людини до глибоких аспектів національної культури і духовності, що відзначається глибокою громадянською відповідальністю, високими інтелектуально-творчими та духовними якостями. Така особистість володіє родинними та патріотичними почуттями, працьовитістю, господарською кмітливістю, підприємливістю та ініціативою.

Н. Михальченко [40] зазначає, що головною метою національного виховання є передача молодому поколінню багатства соціального досвіду, культурної спадщини, соціальної ментальності та особливого світогляду народу. Національне виховання служить основою для формування особистісних якостей громадянина України. Воно спрямоване на розвиток таких аспектів, як національна самосвідомість, духовність, мораль, художньо-естетична культура, трудова етика, фізичний розвиток, правова обізнаність та екологічна свідомість. Крім того, національне виховання покликане розвивати індивідуальні здібності і таланти кожної особистості. За цим визначенням, найважливішою громадською рисою особистості є її готовність до національної самовідданості, патріотичних почуттів до України, готовності служити і працювати на благо своєї країни. Тобто, ми можемо сказати, що патріотичне виховання є невід'ємною складовою національного виховання, сприяючи формуванню відданості і любові до рідної землі та народу.

В. Гонський визначає національно-патріотичне виховання як складник «виховного процесу, систематичну і цілеспрямовану діяльність закладів освіти, органів державної влади і громадських організацій з формування у громадян високої патріотичної свідомості, почуття любові до України.

Патріотичне виховання охоплює соціальні, цільові, функційні, організаційні аспекти, а також поширює свій вплив на всі покоління, проникає у всі сфери життя, як-от: соціально-економічну, політичну, духовну, правову, педагогічну, а також спирається на освіту, культуру, історію, державу, право» [13, с. 9].

Дошкільний вік є дуже важливим періодом у становленні особистості. У цьому віці формується перша свідомість і самосвідомість, і розпочинається процес особистісної ідентифікації, коли дитина усвідомлює себе як частину чогось великого. Зокрема, І. Бех [4] висловлює важливість виховання дітей з самого народження та впливу цього виховання на їхню подальшу особистість. Науковець підкреслює, що дошкільне дитинство визначає формування соціальних мотивів і важливість національної спрямованості у процесі виховання, що включає в себе виховання любові до рідної землі, культури та ідентичності.

Зокрема, у статті 7 Закону України «Про дошкільну освіту» [49] одним із завдань дошкільної освіти визначено «виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля».

Крім того, 6 червня 2022 року наказом Міністерства науки і освіти України було затверджено Концепцію національно-патріотичного виховання в системі освіти України та Заходи щодо її реалізації до 2025 року, в яких визначено національно-патріотичне виховання як один із актуальних виховних напрямів сьогодення. Поняття «національно-патріотичне виховання» трактується як комплексна, системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, закладів освіти, сім'ї, громадських об'єднань та благодійних організацій, релігійних організацій та інших інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи

про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації. Метою національно-патріотичного виховання є: «становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності» [48].

В той же час авторами Концепції [48] «патріотичне виховання» розглядається як складова національного-патріотичного виховання, головною метою якого є формування самодостатнього громадянина України, гуманістичної та демократичної особистості, яка готова виконувати свої громадянські обов'язки та відчуває глибоке патріотичне ставлення до спадщини своєї країни.

У Базовому компоненті (БКДО) як Державному стандарті дошкільної освіти [1] однією із ключових компетентностей дитини дошкільного віку визначено соціально-громадянську (освітній напрям «Дитина в соціумі»). Соціально-громадянська компетентність — це здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення суспільного життя. Слід зауважити, що й інші освітні напрями БКДО не оминають завдання національно-патріотичного виховання, що зазначено у таблиці 1.1:

Таблиця 1.1.

Освітні напрями Базового компоненту дошкільної освіти, які включають завдання національно-патріотичного виховання [1]

Освітній напрям	Характеристика
Освітній напрям «Дитина в природному довкіллі»	Дитина виявляє інтерес до пізнання природи рідного краю, близького оточення, своєї держави, демонструє повагу до різних форм життя, позитивно реагує на ситуації взаємодії з різними об'єктами природи.
Освітній напрям «Гра дитини»	Дитина мотивована на цінності групової солідарності. Ознайомена з українськими народними іграми.
Освітній напрям «Мовлення дитини»	Дитина виявляє любов до рідної мови, повагу до державної мови, мов представників національних меншин, мов міжнародного спілкування; виявляє інтерес до оволодіння надбаннями української культури.

Тобто, Державний стандарт дошкільної освіти передбачає комплексну та планомірну роботу з питань національно-патріотичного виховання дошкільників, спрямовану на виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до рідної мови, національних цінностей українського народу, а також народних традицій і звичаїв.

Поняття «національне-патріотичне виховання» є важливою складовою освіти, оскільки спрямоване на формування та розвиток різних аспектів особистості з урахуванням її національної приналежності. Основний акцент припадає на передачу духовних надбань, соціального досвіду і національних цінностей, а також на формування у громадян незалежно від їх національної приналежності духовності, моральної, естетичної, правової культури.

Н. Безлюдна результатом національно-патріотичного виховання визначає національно-патріотичну вихованість, «яку трактуємо як інтегративну властивість, яка характеризується рівнем сформованості патріотичних знань, якостей, почуттів, широким словниковим запасом національно-патріотичного змісту, що є виявом національної свідомості особистості» [3].

Дослідження відомих психологів, таких як Л. Виготський, О. Запорожець, Д. Ельконін, О. Кононко, В. Мухіна, М. Подд'яков та інших, вказують на можливість та важливість формування моральних почуттів, уявлень, суджень та переконань у дітей дошкільного віку. Ці дослідження свідчать, що діти можуть опановувати звичаї суспільства, культуру та історію свого народу.

Дослідники Ю. Бурцева, О. Лаврут, С. Макаренко зазначають, що «національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку є одною з основних складових виховного процесу і забезпечує планомірну й послідовну передачу дитині історичного і соціального досвіду рідного народу, формує загальнолюдські моральні якості, відчуття причетності до сучасності, залучає до витоків національної та регіональної культури, природи рідного краю, виховує повагу та гордість до державних символів» [41, с. 10].

Як бачимо із вищесказаного, одним із напрямів національно-патріотичного виховання є формування національної свідомості особистості. О. Вишневський [10] у своїх роботах розділив розвиток національної свідомості у дитини і дорослої людини на три етапи, зазначені у таблиці 1.2:

Таблиця 1.2

Етапи розвитку національної свідомості дитини і дорослої людини

(за О. Вишневським [10])

Етап раннього етнічно-територіального самоусвідомлення	Етап національно-політичного самоусвідомлення	Етап державницько-патріотичного самоусвідомлення
Розпочинається з перших днів життя.	Підлітковий вік.	Дорослий вік.
<p>Джерело: родина, дошкільний заклад, початкова школа.</p> <p>Шляхи: рідна мова, колискові пісні, казки, народні звичаї та обряди, народні пісні та творчість, народні життєві дієства.</p> <p>Формування: єдність з територією, побутові звички та навички (людина привчається до певного клімату, виду харчування, довкілля, природи), патріотичні почуття.</p>	<p>Джерело: громадське середовище.</p> <p>Шляхи: соціальне життя, вивчення історії, культури, участь у молодіжних, громадських, політичних об'єднаннях, прийняття громадянства.</p> <p>Формування: усвідомлення свого "я" як частки суспільного організму.</p>	<p>Джерело: середовище, держава.</p> <p>Формування: почуває себе частиною нації, визнає закони і норми, виконує обов'язки.</p>

У контексті дослідження нас цікавить етап раннього етнічно-територіального самоусвідомлення, який включає в себе дошкільний вік дитини. Саме на цьому етапі формуються патріотичні почуття.

В. Коваль [30, с. 16] дає визначення поняття «патріотичні почуття» і відокремлює національні почуття від патріотичних, пояснюючи різницю в їх об'єкті: «патріотичні почуття – це найважливіший складник емоційної культури особистості. Слід також розділяти патріотичні та національні

почуття, вони близькі і споріднені. Різниця – об'єкт національних почуттів є свій етнос, незалежно від його розселення, а в патріотичних почуттях – любов до рідної землі, мови, роду, родини, території, місця народження, батьківщини тощо».

А. Баронін [2, с. 96] говорить про стійку прихильність до своєї нації, її традицій, звичаїв та культури, коли дає визначення «патріотичному почуттю». Автор зауважує, що до патріотичних почуттів належать такі почуття як «національна гордість, любов до Батьківщини, радість, що переживається під час сприймання об'єктів національної культури, переконання у справедливості ідеологічних положень і політичних кроків, в яких виявляються інтереси національного розвитку та суб'єктивно уявляються як інтереси свого народу, в поєднанні з відповідними емоціями».

Сучасний український етнопсихолог М. Пірен у підручнику «Етнопсихологія» [43] зазначає, що патріотичне почуття з'являється у процесі спільної життєдіяльності представників етносу, що спілкуються за допомогою однієї мови, дотримуються схожого способу життя, займають спільну територію. Патріотичне почуття є об'єктивною категорією національної свідомості.

За І. Данилюком [17], усвідомлення патріотичних почуттів на початковому етапі включає в себе виділення свого етносу та розрізнення його від інших етнічних груп. Це проявляється у визначенні «Ми» і «Вони», де особистість розуміє себе як представника певної етнічної спільноти і відмежовується від інших. Патріотичні почуття стають важливою складовою структури етносу разом із іншими аспектами, такими як спільність походження, культура, мова, господарське життя і інші.

В рамках дослідження, ми погоджуємося з визначенням патріотичного почуття, зробленим Л. Шкрєбтієнко [65, с. 56]: «патріотичні почуття визначаємо як системний цілеспрямований процес розвитку змістового і сутнісного наповнення емоційно-почуттєвого складника патріотизму особистості дитини, що забезпечується діяльнісним механізмом гідної

взаємодії особистості із собою як представником свого народу, із власним народом та його надбаннями, з іншими народами».

Патріотичні почуття розвиваються завдяки патріотичному вихованню. Вихованість патріотичних почуттів є результатом систематичного виховного впливу, спрямованого на розширення уявлень дітей про їхню Батьківщину, її історичні та культурні досягнення. Це вплив включає в себе емоційно-ціннісне ставлення до рідної країни і мотивацію до участі у практичних справах, які виявляються в поведінці дітей. Патріотичне виховання сприяє формуванню глибокого зв'язку з Батьківщиною та патріотичними цінностями, підтримує розвиток патріотичних почуттів серед наступного покоління.

Таким чином, розглянувши поняття «патріотизм», «національно-патріотичне виховання», «патріотичні почуття» можна прийти до висновку, що поєднання цих понять відбувається в освітньому процесі, де національно-патріотичне виховання є інструментом розвитку патріотизму, а результатом цього процесу виступають патріотичні почуття. Ефективне національно-патріотичне виховання сприяє формуванню глибокого патріотизму та відчуття національної гідності у особистості.

Отже, національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку спрямоване на систематичне ознайомлення з історією, культурою, традиціями свого народу, розвиток загальнолюдських моральних цінностей, почуття поваги до своєї країни та гордості за державні символи. Крім цього, це також включає залучення до сучасності, щоб діти розуміли поточні події та були свідомими громадянами.

1.2. Специфіка національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Важливо наголосити на тому, що організація роботи з національно-патріотичного виховання дітей вимагає врахування їхнього віку. Особливі можливості для формування патріотизму існують у старшому дошкільному віці, коли створюється фундамент для подальшого розвитку громадянина і

патріота. У цьому віці діти активно вивчають світ і сприймають нові ідеї, тож патріотичне виховання може бути особливо результативним, оскільки вони починають усвідомлювати свою національну приналежність і цінності.

Молодший дошкільний вік може слугувати підготовчим етапом, але саме в старшому дошкільному віці формується основа для розвитку патріотичних переконань та ідентичності дітей. Тому важливо надавати особливу увагу патріотичному вихованню в цьому віці, щоб створити стійкі цінності та переконання майбутнього громадянина і патріота.

Н. Михальченко зазначає, що важливо правильно визначити віковий етап, на якому стає можливим активне формування у дітей національно-патріотичних почуттів. «Найсприятливішим є середній та старший дошкільний вік, коли особливо активізується інтерес дитини до соціального світу, суспільних явищ» [40, с. 48].

Зокрема, формування у дітей старшого дошкільного віку образного мислення, уявлень про свою культурну та національну приналежність, розвиток емоційної сприйнятливості, співпереживання, інтересу до навколишнього світу та творчої уяви дозволяють закладати в дітей основи національної самосвідомості. Цей процес важливий для формування патріотичних цінностей та почуття належності до власної культури і народу.

Отже, дослідження цих вчених підтверджують можливість та необхідність включення виховання національної самосвідомості та патріотизму у виховний процес для дітей старшого дошкільного віку.

Зокрема, у своїх роботах Т. Дуткевич [19] зазначає, що у дітей цього віку спостерігається активний розвиток їхньої емоційної та чуттєвої сфери. Розвиваються психічні процеси – мислення, пам'ять та увага. Однією з найважливіших змін є поява довільної поведінки, що означає, що дитина стає здатною керувати своєю власною поведінкою. Це призводить до того, що дитина вдосконалює своє уявлення про себе, починаючи розуміти не лише те, якою вона є у даний момент, але і якою б хотіла чи не хотіла бути в майбутньому. У старшому дошкільному віці спостерігаються різкі зміни у

спілкуванні дитини - вона встановлює позаситуативно-особистісні зв'язки з дорослими, спільно обговорює питання людських взаємин та моралі. Крім того, дуже активно розвиваються форми та зміст спілкування з однолітками, що стає необхідною передумовою для організації та проведення сюжетно-рольових ігор.

У процесі взаємодії з ровесниками, у психіці та особистості дитини виникають повага до думки інших, здатність бути партнером у спілкуванні, узгодження різних поглядів, аргументація своїх думок та можливість висловити свою незгоду. На основі досягнень у розвитку пізнавальних процесів, їх інтелектуалізації, інтеграції та диференціації, діти набувають здатність до усвідомленого та довільного засвоєння знань. Їх знання стають більш систематизованими й отримують особистісний зміст. Діти також навчаються виділяти найважливіше та узагальнювати характерні особливості.

Цей процес сприяє формуванню основ світогляду дитини, а також розвитку важливих нових рис особистості, таких як перші моральні орієнтації, усвідомлення ієрархії мотивів, формування диференційованої самооцінки й особистісної свідомості [19].

У дітей старшого дошкільного віку також формуються культурно-ціннісні та морально-патріотичні основи особистості. Вони починають адаптуватися до вимог суспільства та сприймати себе як частину навколишнього світу. Старші дошкільники починають свідомо ідентифікувати себе зі своєю національною та культурною спадщиною. Під час цього процесу формується емоційно-ціннісне ставлення до близьких людей, природи рідного краю, а також до народних звичаїв та традицій.

Специфіку національно-патріотичного виховання старших дошкільників визначила О. Каплуновська [25], за твердженням якої «на 6-му році життя в дітей виникають реальні можливості для опосередкованого засвоєння знань, що виходять за межі їхнього життєвого досвіду і безпосереднього сприймання, а також ті, які віддалені у часі. Це створює сприятливі умови для ознайомлення дітей з історією рідного краю, його

людьми, специфікою праці та побуту, особливостями мови та культури». У дітей цього віку розвивається здатність на відповідному рівні розуміти та оцінювати поведінку інших дітей і дорослих, а також розуміти суспільні відносини та соціальні явища. Шестирічна дитина починає усвідомлювати важливість справ, які мають суспільне значення.

Тож можна впевнено сказати, що саме старший дошкільний вік є найбільш сприятливим для виховання патріотичних почуттів та національної свідомості майбутніх поколінь громадян нашої країни.

Формування патріотичних цінностей у дітей старшого дошкільного віку відбувається під впливом навколишнього середовища та спеціального виховання. Основні принципи, а також напрями, форми, методи та засоби реалізації національно-патріотичного виховання дітей в закладах дошкільної освіти деталізовано в законодавчих та нормативних документах (Стратегії національно-патріотичного виховання та плані дій щодо її реалізації на 2020-2025 роки [51], Державній цільовій соціальній програмі національно-патріотичного виховання на період до 2025 року [50], БКДО [1], освітніх комплексних та парціальних програмах («Україна – моя Батьківщина» та ін.), також постановах Кабінету Міністрів України, наказах та листах Міністерства освіти і науки України, які регулюють різні аспекти реалізації національно-патріотичного виховання у системі освіти). Аналіз зазначених джерел дозволяє виділити основні напрями національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку в дошкільних закладах:

1. Формування інтересу старших дошкільників до історії своєї сім'ї, родоvodu, сімейних традицій, а також навчання дітей турботі про рідних та близьких людей. Цей напрям сприяє вихованню в дітей почуття приналежності до своєї сім'ї та роду, розвитку розуміння і поваги до сімейних цінностей та традицій. Такий підхід сприяє формуванню патріотичних почуттів через розуміння і важливість родинних зв'язків та відносин з близькими людьми.

2. Ознайомлення з історією міста або селища, де діти проживають. Це сприяє формуванню почуття причетності до свого місця проживання та вихованню поваги до його культурної спадщини. Важливою складовою цього процесу є відвідування основних пам'яток культури та історії місцевості, що допомагає дітям краще зрозуміти й оцінити значення свого рідного міста або селища.

3. Розвиток здатності помічати стан оточуючих людей, адекватно на нього реагувати, виявляти емоційну сприйнятливість та чуйність. Це допомагає дітям встановлювати більш емоційно зв'язані відносини з людьми, а також сприяє формуванню більш чутливої та турботливої особистості.

4. Формування більш глибокого сприйняття та розуміння навколишнього середовища. Виховання поваги та бережливого ставлення до оточуючої природи. Формування цих цінностей сприяє розвитку відповідальності та розуміння власної ролі у збереженні навколишнього середовища.

5. Формування інтересу до народної культури, традицій та української мови. Це сприяє збереженню і підтримці української національної спадщини, розвиваючи в дітях пізнавальний інтерес до культурних та мовних традицій свого народу. Формування такого інтересу сприяє збагаченню їхнього світогляду та розумінню власного культурного й історичного походження.

6. Виховання у дітей почуття власної гідності, поваги та ціннісного ставлення до оточуючих. Це сприяє розвитку у дітей усвідомлення їхньої важливої ролі в суспільстві та вихованню почуття гідності як громадян України. Важливо вчити дітей поважати інших людей, проявляти увагу і турботу про них, та цінувати різноманітні аспекти культури та спадщини своєї країни.

Серед ефективних форм і методів організації патріотичного виховання М. Єпіхіна та Н. Курило виділяють наступні: «бесіди з цікавими людьми; узагальнюючі бесіди; розгляд ілюстративних матеріалів; читання та інсценування творів художньої літератури; заняття; ігри; розв'язання

проблемних ситуацій; запрошення членів родин у дитячий садок; спільні з родинами виховні заходи; зустрічі з батьками за межами дошкільного закладу, за місцем роботи; участь у громадському житті міста» [21, с. 97].

Авторський колектив парціальної програми «Україна – моя Батьківщина» підкреслює важливість активних методів у патріотичному вихованні дошкільників. Ці методи сприяють залученню дітей до самостійного пошуку знань, розвитку їхньої ініціативи та творчості [25]:

- спостереження в поєднанні з засобами художньої виразності, такими як художні твори, музичні композиції, репродукції картин тощо, для того щоб діти могли більше дізнатися про культуру та історію своєї країни через спостереження і відчуття;

- бесіди: використання бесід, включаючи порівняння, звернення до досвіду і виконання індивідуальних завдань, допомагає дітям обговорювати важливі теми та питання патріотизму та історії своєї країни;

- участь в охороні довкілля: залучення дітей до охорони природи та довкілля також є важливим аспектом патріотичного виховання, оскільки вони вчать поважати і берегти природу рідного краю;

- участь у народних традиційних святах: це дозволяє дітям пізнавати традиції та свята своєї країни, а також брати в них активну участь, що сприяє збереженню культурних цінностей;

- вивчення усіх жанрів фольклору: народні пісні, казки, легенди та інші аспекти фольклору, що допомагає зберегти національну спадщину;

- ознайомлення з народно-ужитковим мистецтвом: діти можуть дізнатися про національне мистецтво, включаючи різноманітні види ремесел та ручної роботи, що є частиною культурної спадщини;

- заняття є основною формою навчання та виховання дошкільників в процесі організованої пізнавальної діяльності, яке може включати в себе різноманітні методи та активно впливає на розвиток дитини. Заняття з національно-патріотичного виховання в закладах дошкільної освіти сприяють формуванню національної ідентичності, розвитку патріотичних почуттів,

самовираженню та творчості, а також розумінню історії та традицій своєї країни.

Узагальнюючи вивчену літературу, можна зазначити різноманітні форми реалізації національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку:

- заняття: це може бути формат занять з патріотичної тематики, де діти вивчають історію своєї країни, народні традиції та культуру, співають патріотичні пісні, малюють національні символи тощо;

- екскурсії: організація екскурсій до музеїв, історичних місць, пам'ятників з метою показати дітям важливі історичні події та культурні цінності їх країни;

- свята і розваги: влаштування свят з нагоди важливих державних подій, які дозволяють дітям краще зрозуміти і відчувати національну гордість і патріотизм;

- «час історії»: приділення певного часу для розповідання цікавих історій про минуле та сучасне нашої країни, її культуру, які спонукають дітей дізнаватися більше про свою спадщину та традиції;

- ігрова діяльність: використання різних видів ігор для патріотичного виховання – дидактичних, творчих (сюжетно-рольових), конструктивно-будівельних;

- конкурсів, квестів, вікторин з питань історії та культури, лотереї з національними символами тощо.

Ці форми освітньої роботи допомагають дітям краще розуміти свою культуру та історію, розвивати почуття патріотизму та національної гордості.

У дошкільних закладах можна проводити народні свята та обряди відповідно до календарної сезонності, що сприяє вихованню патріотичних почуттів та розумінню національних традицій. Залучення дітей до активної участі у традиціях і звичаях їхнього народу є важливим аспектом виховання. Це дозволяє їм особисто досліджувати культурно-історичний досвід свого народу і відчувати зв'язок зі своєю спадщиною. Такі дії допомагають їм краще

розуміти свою ідентичність та ставати спадкоємцями та продовжувачами традицій своєї родини та народу.

Важлива увага у процесі національно-патріотичного виховання в дошкільних закладах має бути приділена правильній організації освітньої роботи у спеціально створеному предметно-розвивальному етнічному середовищі. Цьому сприяє створення національних осередків у групових кімнатах для патріотичного виховання дітей, які можуть містити державні та народні символи, обереги, ляльки в національному одязі, дитячі народні музичні інструменти, зразки декоративного мистецтва.

В закладах освіти можуть бути створені міні-музеї як спеціальні простори для дітей з урахуванням їх віку та тематики, що допомагає розширити їх культурний і національний світогляд і сприяє формуванню життєвої компетентності.

Для створення предметно-розвивального етнічного середовища в дошкільних закладах можна використовувати різноманітні етнічні предмети та матеріали, розташовуючи їх у всіх куточках групової кімнати. Це допомагає дітям краще осягнути етнічні та культурні аспекти свого народу та формувати патріотичні почуття. Так, куточок гри можна заповнити народними іграшками, ляльками в традиційному українському одязі; куточок «Кухня» облаштувати народними кухонними предметами.

Окрім цього, національно-патріотичне виховання потребує використання не тільки традиційних методів та засобів роботи з дітьми, а новаторських, креативних підходів до форм освітньої роботи.

Т. Філімонова [62] пропонує впроваджувати у практику національно-патріотичного виховання новітні форми роботи, адаптувавши їх до дітей старшого дошкільного віку: ворк-шопи, дитячі дайджести, національно-патріотичні спортивні керлінги, тренінгові заняття з розвитку міжнаціональної толерантності в дітей, культурні проекти, інтерактивно-мультимедійні студії, етнографічні райтси тощо.

Крім цього, одною з найбільш ефективних та актуальних форм роботи з національно-патріотичного виховання старших дошкільників є проєктна діяльність. Активна участь дітей у різних видах проєктної діяльності дозволяє їм краще розуміти, глибше усвідомлювати та цінувати свою країну, сприяє формуванню відповідальності й ініціативи.

Наш досвід переконує, що діяльністю з національно-патріотичного виховання мають бути пронизані, по можливості, всі види активностей вихованців у ЗДО. Тим більше, в умовах воєнного стану та переходу багатьох закладів на дистанційний формат дошкільної освіти, коли вже немає доступу до етнічних групових осередків або міні-музеїв, коли вихователь, виконуючи вимоги онлайн-навчання, має так розподілити теми занять, завдання, щоб вони сприяли комплексному розвитку кожної дитини та формуванню всіх необхідних компетентностей.

Саме тому доречним буде включення елементів національно-патріотичного виховання не тільки в «Ознайомлення з довкіллям» чи «Розвиток мовлення», а і в інші види діяльності - «Логіко-математичний розвиток», «Образотворчі види діяльності» – літературні, музичні, зображувальні та інші. Важливою умовою організації таких активностей має бути їх системність, логічна послідовність, поступовість ускладнення матеріалу.

Отже, специфіка національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку визначається їхніми віковими можливостями. На цьому етапі розвитку діти знаходяться у стадії активного сприйняття нової інформації та формування базових цінностей. У цьому віці діти більш готові до сприйняття понять про Батьківщину, культуру, традиції та символіку своєї країни. Їхня вікова «гнучкість» сприяє легшому усвідомленню основних понять про національну самосвідомість та формуванню патріотичних переконань.

Таким чином, використання цих вікових можливостей допомагає підтримати та розвинути в дітей внутрішнє відчуття поваги, любові та гордості за їхню країну.

1.3. Роль проєктних технологій у процесі національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку

Сучасні суспільні та освітні процеси потребують нових підходів до організації національно-патріотичного виховання в закладах дошкільної освіти, зокрема, дослідницько-пошукової діяльності з використанням інноваційних технологій. Формування дослідницьких умінь та навичок у дошкільників стає важливим завданням у сучасній системі дошкільної освіти, особливо в контексті національно-патріотичного виховання. Дослідницька діяльність сприяє розвитку пізнавальних інтересів, творчості та інших психічних процесів, допомагаючи дітям краще розуміти навколишній світ та розвивати критичне мислення з позицій національної свідомості та глибокого зв'язку з власною культурною спадщиною.

Однією з унікальних технологій національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку є проєктування (або проєктна технологія), що дозволяє реалізовувати та розвивати потенціал дітей шляхом вирішення різних проблем з різних тем. Проєктна технологія дозволяє об'єднати завдання освітнього процесу з поглибленим вивченням культурної спадщини, історії, традицій та цінностей рідного народу.

Аналіз наукових джерел свідчить про недостатньо чітку парадигму використання понять «метод проєктів» та «проєктна технологія» [22].

Зокрема, в Україні метод проєктів був вперше запроваджений на початку 20-х років ХХ століття. Це стало результатом педагогічних пошуків, спрямованих на активізацію навчальної діяльності, зближення навчання з реальним життям та виробництвом, а також на зміцнення трудового виховання дітей. Метод проєктів розумівся контекстно як метод (Г. Ващенко, С. Пилюгіна, Є. Полат, І. Сасова, Дж. Рамен та ін.) і був спрямований на

покращення процесу навчання та підготовку дітей до більш активної участі в житті суспільства [39].

Проектна діяльність вивчалася в численних наукових дослідженнях як важливий метод, педагогічний інструмент для формування та розвитку соціальної активності, пізнавальних інтересів, мотивації, самоактуалізації та самореалізації учасників. Крім того, її розглядають у контексті розвитку соціальної відповідальності, підготовки до життєвого та професійного самовизначення, формування єдності індивідуальності та колективізму, а також як засіб організації освітнього середовища.

Теоретичні основи проектної діяльності розглядалися та розвиваються в роботах таких учених, як О. Коберник, О. Пехота, С. Сисоєва, І. Шендрик та багатьох інших. Погоджуємось з визначенням **проектної діяльності** Л. Мартинець як «системи різних практичних дій особистості (групи, колективу), спрямованих на створення певного творчого продукту/продукції» [37, с. 11]. На думку науковиці, важливою відмінністю проектної діяльності від просто колективно підготовленого заходу або групової діяльності з наданням наочних результатів є те, що проектна діяльність передбачає аналіз самої діяльності та представлення способу розв'язання конкретної проблеми. У цьому контексті проект не обмежується лише продуктом або результатом, а включає в себе також процес дослідження, аналізу і рефлексії.

Категоріальний аналіз поняття «**проектна технологія**», висловлений О. Коберником, О. Хуторським, І. Чечель та ін., дав змогу Ю. Жилиєвій визначити її як систему цілей, змісту та методів організації навчання в проектній діяльності, яка полягає у вмотивованому досягненні свідомо поставленої мети, з певною структурою, комплексним характером, що забезпечує активний процес взаємодії учня з навчальним матеріалом та є засобом розвитку особистості як суб'єкту навчання [22, с. 111].

Провідним методом та обов'язковим структурним компонентом проектних технологій є **метод проектів** – спосіб досягнення дидактичної мети

шляхом детальної розробки проблеми, яка повинна завершитись практичним результатом, оформленим тим чи іншим чином (за Є. Полат); інші методи та прийоми навчання використовуються в контексті методу проєктів [22, с. 112].

О. Пехотою [42] підкреслюється різноманітність цілей та завдань методу проєктів – адже він допомагає досягти навчальних, когнітивних та виховних цілей, а також сприяє розвитку різних аспектів особистості вихованців; функцій (дидактична, пізнавальна, виховна, соціалізуюча та розвивальна), його багатофункціональність.

На сьогоднішній день рекомендації щодо використання проєктної діяльності як методу роботи з дітьми у дошкільних закладах представлені в наукових дослідженнях таких авторів, як А. Богуш, Л. Горбуленко, О. Євдокімова, Л. Коваль, М. Машовець, Т. Піроженко, В. Тименко та інших. Розроблено авторські технології щодо використання методу проєктів у роботі з дітьми дошкільного віку, які становлять важливий внесок у розвиток та практичне застосування методу проєктів у дошкільній освіті.

Зокрема, Т. Піроженко визначає **проєкт дітей дошкільного віку** – як активне проживання у процесі взаємодії з іншими (дорослими і дітьми) різних форм діяльності, спрямованих на засвоєння основних законів природи і соціуму, набуття власного досвіду життя [45]. Метою розробленої авторської технології психолого-педагогічного проєктування взаємодії дорослого з дитиною «Радість розвитку» Т. Піроженко визначає наповнення життя дитини сенсом, формування її осмисленої, цілеспрямованої продуктивної взаємодії зі світом людей, природи, техніки та різними галузями знань про довкілля, формування культури поведінки у різних видах життєдіяльності.

Нині розроблено технології різних видів проєктів для дошкільників. Наприклад, творчі проєкти М. Веракси та О. Веракси [7], О. Ліннік [33], екологічні проєкти Н. Гавриш та О. Пометун [12], В. Маршицької [38].

О. Пометун наголошує, що беручи участь у проєктах, діти вчаться самостійно приймати рішення щодо розв'язання проблемних завдань, а це сприяє розвитку їхньої пізнавальної активності та творчості [59]. Під час

проектів важливо використовувати різні методи, включаючи традиційні (демонстрація зразку, спостереження, метод вправ та інші) і нетрадиційні (фантазування, метод мозкової атаки тощо). Це дозволяє залучити дітей до навчання та розвитку їхніх творчих здібностей.

Однією з важливих особливостей проектних технологій є наявність проблеми, яка має важливе значення для самої дитини або для соціального розвитку дітей на стадії дошкільного віку. Проекти завжди мають прагматичну спрямованість, оскільки їх основна мета полягає не тільки у виявленні та дослідженні конкретної проблеми, а й у практичній реалізації отриманих результатів через певний продукт діяльності. Застосування цієї технології в освітньому процесі дошкільних закладів дозволяє дітям усвідомити, як і де вони можуть використовувати свої набуті знання для вирішення важливих для них завдань і як аргументовано обирати свої рішення. Проектна діяльність включає теоретичну, практичну та дослідницьку складові і сприяє самостійному набуттю знань дитиною. Вона дозволяє дитині конструювати, виражати та власноручно засвоювати ці знання, надаючи їм особистісного сенсу.

На думку І. Єгорової, проектна діяльність «починається зі створення певного образу майбутнього, що забезпечує необхідні переваги порівняно з ситуацією без проекту, є можливим за наявної команди виконавців та ресурсів, і що завершується у визначений час із перетворенням цього образу на об'єктивну реальність» [47, с. 27].

Проект у дошкільному закладі є активним видом діяльності, де діти працюють індивідуально, у парах або групах із метою досягнення конкретного запланованого результату. Ця діяльність базується на взаємодії між особами, яка виражається у спільній роботі, вивченні, спілкуванні.

Слід підкреслити, що виховання дитини дошкільного віку за допомогою проектів має свої особливості, оскільки вони враховують вікові можливості та особливості самої дитини. На шостому році життя діти вже мають значний соціальний та життєвий досвід, що дозволяє їм розвивати у проектах власні

індивідуальну і творчу складову. У цей віковий період діти починають розвивати самостійність та волюву саморегуляцію в поведінці. Вони здатні не лише слухати поради дорослих та інших учасників спільної діяльності, а й самостійно планувати свої власні дії і вести себе, керуючись загальноприйнятими нормами та правилами соціуму. Також діти виявляють творчу активність у виборі методів роботи над проектом та організації цієї діяльності. Внаслідок розвитку самоконтролю, діти стають менш залежними від дорослих і менше звертаються до них із проханнями. Вони стають здатними самостійно оцінювати свої власні дії і вчинки з соціальної точки зору. Діти розуміють сутність проблеми, визначають ціль своєї діяльності, обирають шляхи її вирішення та передбачають можливі результати. Вони також здатні визначати, які ресурси їм потрібні для досягнення бажаного результату.

Головною метою проектних технологій є допомога дитині розібратися в подіях та явищах, набути власний досвід. Вони складаються з таких компонентів: мотивація, ціль, планування, засоби, дії та результат. Основною частиною цієї діяльності є виконання дослідницьких або/та творчих завдань.

Для успішної роботи над проектом важливо дотримуватися певного алгоритму. У ЗДО, як правило, виділяють три основні етапи: підготовчий, дослідницько-творчий та заключний.

На першому (підготовчому) етапі вихователь спільно з дітьми обговорюють проблему, розробляють шляхи її подолання (завдання) та розподіляють ролі. Для цього можна використовувати бесіди, дискусії, створення «Дерева цілей» тощо.

Другий етап, основний (етап реалізації проекту) полягає у спільному вирішенні завдань проекту шляхом максимально самостійних дій дітей (в залежності від його виду): збирання інформації, дослідницька робота, розробка сценарію, підготовка / виготовлення необхідних матеріалів тощо. Діти можуть зібрати інформацію у вигляді малюнків, схем, ілюстрацій, підключати батьків до спільної діяльності. Для сприяння зацікавленості та

активності дітей на цьому етапі можна використовувати такі методи, як евристична бесіда, квести, навчальні заняття, рольові ігри та дискусії тощо.

Завершальний (узагальнювальний) етап проєкту є дуже важливим. На цьому етапі діти узагальнюють, підбивають підсумки проведеної роботи та презентують її кінцевий результат. Результатом може бути, наприклад, колаж, лепбук, відеоролик, фотоальбом, виставка, макет або колективний малюнок. Для представлення результатів проєкту можна використовувати різні методи: показ, розповідь, пояснення або презентація. Головне, щоб всі діти були задіяні у роботі та мали можливість побачити результат своєї діяльності [42].

На основі вищезазначеного можна зробити висновок, що проєктні технології є універсальним засобом впливу на різні аспекти розвитку особистості дитини. Реалізація проєктних технологій сприяє розвитку інтелектуальної сфери, оскільки діти аналізують і розв'язують проблеми, досліджують новий матеріал та вирішують завдання, що сприяє їхньому когнітивному розвитку. З іншого боку, проєкти впливають на емоційно-чуттєву сферу дитини, оскільки стимулюють творчий процес, дозволяють висловити свої почуття та емоції через різноманітні види діяльності. Проєкти також розвивають волюву сферу, оскільки вимагають самостійності, саморегуляції та ініціативи вирішувати завдання та досягати мети.

Ефективне використання проєктних технологій у роботі з дітьми вимагає високої кваліфікації вихователя. Вивчаючи взаємодію між дорослими і дітьми, О. Рейпольська [54] прийшла до висновку, що нові форми співпраці та співтворчості дозволяють не лише викликати емоційно насичені переживання, але й сприяють розвитку кожної дитини, зберігаючи її індивідуальність. Освітній простір, де вихователь успішно використовує методи проблемного навчання, надає можливість дітям навчитися самостійно навчатися. Ця діяльність сприяє розвитку дітей, стимулює їх власний розвиток. Проєкти можуть стати тим джерелом, де учасники вільно висловлюють власні думки й обирають зміст та методи вирішення проблеми.

Зважаючи на це, проєкти національно-патріотичного спрямування в закладах дошкільної освіти стають дедалі більш актуальними завдяки їхньому потенціалу для розвитку особистості. Зокрема, у першу чергу, хотілося б зазначити, що дитина дошкільного віку формується як громадянин у межах своєї родини. Саме там вона вчиться реагувати на емоційні враження, розвивати соціальну поведінку, вивчає свої права та обов'язки.

Усвідомлюючи важливість цього взаємозв'язку, дошкільному закладу важливо підтримувати партнерські стосунки з батьками. Наша думка полягає в тому, що проєктна технологія є найбільш ефективним способом організації такої взаємодії. Вона надає можливість використовувати культурно-історичний досвід, національну, громадянську та патріотичну складову для спільного виховання дітей. Тому проєктна технологія може бути розглянута як механізм забезпечення партнерських стосунків і співпраці, дозволяючи сім'ї бути інформаційним ресурсом, надавати реальну підтримку для дитини та педагогів у процесі роботи над проєктом, а також стати активними учасниками педагогічного процесу, що збагачує їх педагогічний досвід і приносить задоволення від досягнень своєї дитини.

Сьогодні проєктні технології в дошкільних закладах - це спосіб організації освітнього процесу, що базується на взаємодії між педагогами, дітьми та батьками у спеціально створеному предметно-розвивальному етнічному середовищі. Реалізація проєктів вимагає підготовки педагогів, співпраці з батьками та створення сприятливого середовища, що відповідає вимогам конкретного проєкту. Як зазначає Н. Рогальська, «... ця технологія дає можливість дошкільному педагогу бути партнером, консультантом батьків і дітей, а всі разом діти і дорослі стають одnodумцями, вчать розуміти один одного, набувати досвіду міжособистісних стосунків» [55, с. 142].

Дослідження вчених і педагогічний досвід наголошують на важливості об'єднання світу дітей і дорослих у різних проєктах з національно-патріотичною спрямованістю. Такі проєкти можуть включати в себе дії, спрямовані на ознайомлення дітей з історією їхнього рідного міста чи села, на

створення міні-музеїв та культурно-історичних центрів у дошкільних закладах. Під час долучення дітей до такої співпраці з дорослими для вивчення культурно-історичної спадщини українського народу, важливо розвивати їхнє усвідомлення цінностей сучасності та майбутнього. Участь дорослих і дітей у спільних проєктах дозволяє створити модель взаємодії, де діти сприймають дорослих (вихователів, батьків, інших представників суспільства) як партнерів і спільно взаємодіють, спільно досліджують свої емоції та цінності. Таким чином набуті знання стають особистими переконаннями дітей і збагачують їхній духовний світ, реалізуються в їхньому соціальному досвіді та поведінці в суспільстві.

Проєктна технологія сприяє формуванню у старших дошкільників здатності спочатку під керівництвом дорослих, а потім самостійно розглядати соціальні проблеми, вміння аналізувати їх із різних точок зору, розуміти, що на складні суспільні питання немає однозначних відповідей і вони повинні самостійно шукати шляхи вирішення цих проблем. Важливо, щоб діти усвідомлювали значущість спільних зусиль у групі, розуміли свої можливості та бажання їх реалізувати, розвиваючи при цьому активність, відчуття власної відповідальності та самостійності.

У проєктній технології акцент робиться на спільну діяльність дітей і дорослих, включаючи вихователів, батьків та інших учасників проєктів. Ця спільна діяльність може мати різні форми, зображені на рисунку 1.1:

Рис. 1.1. Взаємодія суб'єктів освітнього процесу при реалізації проєктних технологій.

Поступовий перехід дітей дошкільного віку від індивідуальної діяльності до спільної взаємодії під керівництвом дорослих сприяє розвитку їхніх навичок обговорення та узгодження спільних дій. Діти навчаються аналізувати різні аспекти суспільних акцій, праці та колективної діяльності у своєму місті чи селищі, активно брати участь у громадському житті разом із дорослими.

До прикладу, цьому сприятиме проєктна діяльність старших дошкільників за такими темами національно-патріотичного спрямування: «Народні перлини» (вивчення народних пісень, казок, закличок та загадок допомагає дітям пізнати українську культуру і традиції), «Звичаї мого народу» (ця тема сприяє вивченню національних звичаїв і традицій, що важливо для формування національної свідомості), «Традиції наших пращурів» (вивчення традицій, що передаються з покоління в покоління, що сприяє підвищенню ціннісного ставлення до культурної спадщини та спадковості) та інші.

Теми проєктів для дітей дошкільного віку можуть бути дуже різноманітними і мати на меті зацікавити та мотивувати дітей до активної участі. Основний фокус полягає в тому, щоб забезпечити глибокий інтерес дітей і сприяти розвитку їхньої пізнавальної активності та громадянської свідомості. Важливо обирати такі теми, які стимулюють активність та інтерес дітей, спонукають їх досліджувати навколишній світ, розуміти його та брати активну участь у процесах, що відбуваються навколо.

Для успішної реалізації завдань проєктів, стимулювання розвитку дітей та задоволення їхніх різноманітних потреб та інтересів вихователям у дошкільних закладах важливо використовувати різноманітні види діяльності, зокрема: різновиди ігор, пізнавальну діяльність, мовленнєву діяльність, художню літературу, природу, фізичні вправи, емоційне спілкування, образотворче та музичне мистецтво, предметно-практичну діяльність тощо.

Зміни в навколишньому світі, події в нашій державі дійсно впливають на освітній процес і роботу освітян. Зокрема, умови воєнного стану обумовили розвиток нового формату дошкільної освіти у ЗДО – дистанційного навчання у цифровому середовищі з використанням цифрових технологій, методів та прийомів, засобів. Це також стосується і національно-патріотичного виховання старших дошкільників засобами проєктних технологій, які використовуються в дистанційному онлайн- та офлайн-форматі.

Аналізуючи сучасні здобутки науковців і практиків щодо організації дистанційного формату освіти та виховання дітей дошкільного віку, нами визначено наступні етапи організації проєктної діяльності у цифровому форматі:

I етап – підготовчий.

1. Визначення цілей і завдань проєкту – відповідно до рівня знань та умінь, потреб і очікувань цільової аудиторії. Важливо розуміти, якого конкретно результату ми маємо досягти, користуючись методом проєктів як засобом національно-патріотичного виховання у віртуальному просторі, які саме завдання мають бути виконані, в які строки. При цьому необхідно чітко

визначити очікуваний результат та критерії успішності, що допоможуть оцінити результати та досягнення дітей по завершенні проєкту.

2. Теоретичне вивчення теми. Передбачає вивчення педагогом теоретичних питань із теми проєкту з метою актуалізації, поглиблення необхідних знань для формування необхідних компетентностей вихованців.

3. Аналіз можливостей: вивчення наявних ресурсів, засобів і можливостей, необхідних для виконання завдань проєкту. Вибір найбільш доречних платформ та інструментів, розробка необхідних матеріалів, які включають текст, графіку, відео та інші елементи.

4. Розробка системи рефлексії. Необхідно розробити систему зворотного зв'язку з учасниками проєкту, яка дозволить отримувати фідбек та коректувати хід проєкту.

II етап – спільна з дітьми реалізація проєкту.

5. Мотивація та обговорення з дітьми теми проєкту, планування шляхів її реалізації – складання візуального плану.

6. Збір та вивчення інформації за темою проєкту.

7. Практичне застосування інформації у різноманітних предметних видах діяльності.

8. Узагальнення знань, умінь, навичок дітей та матеріалів проєкту.

III - завершальний етап.

9. Реалізація проєктного задуму – заключний підсумковий захід із презентації результатів проєкту.

10. Рефлексія та оцінювання проєкту.

Фахівці з питань сучасних інформаційних технологій визначають наступні цифрові інструменти, які можуть бути використані під час реалізації проєктів національно-патріотичного виховання:

- електронні книги та матеріали - сприяють вивченню та поглибленому розумінню національної культури (наприклад, сайт «Весела абетка» містить казки, читанки, приказки; електронний журнал «Джміль» випускає матеріали

для занять з дітьми, казки українських авторів, репродукції українських та світових художників);

- мультимедійні презентації (допомагають у візуалізації національної історії, традицій, культури та інші аспекти патріотичного виховання та є доречним інструментом для роботи з дітьми дошкільного віку);

- віртуальні екскурсії, що дозволяють відвідати важливі національні пам'ятки та розуміти культурну спадщину (наприклад, сайт «Музеї України просто неба», на якому можна здійснити віртуальну подорож по Запоріжській Січі та іншим музеям України, які знаходяться просто неба);

- віртуальні події, такі як вебінари та фестивалі, для популяризації національної культури та спільного обговорення цінностей. Можуть служити засобом для презентації кінцевих результатів реалізації проєкту (навчальні вебінари для педагогів, фестивалі творчості для закладів дошкільної освіти певного регіону);

- онлайн-курси та тренінги, які спрямовані на вивчення різних аспектів патріотичного спрямування (доречні у роботі з батьками) - наприклад, Відкритий онлайн-конкурс малюнків серед дітей та молоді України «Малюй серцем» на тему «Незвідані красоти України»);

- сайти, соціальні мережі та мобільні додатки для обміну інформацією під час реалізації проєкту;

- інтернет, радіо та телебачення, які транслюють музику, відео та передачі, пов'язані з національною культурою;

- віртуальні та комп'ютерні ігри, що відтворюють національні традиції та історію (сервіси для створення ігор Classtools, Jigsaw Planet, Learningapps);

- віртуальна або доповнена реальність, що реконструює об'єкти та події, пов'язані з українською культурою (наприклад, застосунки, які допомагають «оживити» книжки та зображення).

Усі ці засоби можуть сприяти національно-патріотичному вихованню дітей старшого дошкільного віку через цифровий, віртуальний простір та більш повній та результативній реалізації проєктів патріотичного

спрямування. Вони можуть бути корисним інструментом для формування національної самосвідомості. Важливо, щоб використання цих інструментів було впроваджене в комплексний педагогічний підхід, де вони допомагатимуть підсилити та розширити можливості виховання та освіти. Необхідно, щоб вихователі, інші педагоги та батьки спільно працювали над національно-патріотичним вихованням дітей, використовуючи різноманітні методи, інформаційні технології, а також особистий приклад та спілкування з дітьми.

Ураховуючи вищезазначене, визначимо наступні педагогічні умови використання проєктних технологій у національно-патріотичному вихованні дітей старшого дошкільного віку:

1. Актуальність тематики проєктів на момент їх реалізації (для конкретної групи дітей, регіону та місця розташування ЗДО, терміну та часу проведення).

Проєкти мають бути спрямовані на актуальні аспекти національно-патріотичного виховання, які відповідають рівню розвитку та інтересам дітей, та відповідати поточним подіям, святам, історичним подіям, що стають актуальними на момент проведення проєктної діяльності. Тематика повинна враховувати історію, традиції, та особливості регіону, місцевість, де розташований дошкільний заклад. Це дозволить зробити проєкти більш доступними та значущими для дітей.

2. Інтеграція у межах проєкту національно-патріотичного виховання в усі види діяльності дошкільників (такі як інтелектуальна, мовленнєва, дослідно-експериментальна, фізкультурно-оздоровча, трудова, зображувальна, музична, літературна, театральна, творчо-продуктивна, ігрова та інші). Це допоможе забезпечити комплексний підхід до формування патріотичних цінностей та розширює можливості вихователів для ефективної роботи з дітьми.

3. Організація предметно-просторового розвивального середовища, спрямованого на національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку.

Облаштований у груповій кімнаті ЗДО осередок патріотичного виховання (із книжками, наочними матеріалами, предметами та атрибутами з національною символікою, макетами тощо) є ефективним засобом поглиблення розуміння та усвідомлення національної ідентичності вихованців. Цей осередок сприятиме посиленню інтересу до вивчення історії та культури української нації, своєї країни та розвитку патріотичних почуттів.

Також, розширенню розвивального середовища в дошкільному закладі може сприяти створення міні-музеїв (кімнат-музеїв), де дошкільники можуть поринути в історію, культуру та цінності своєї країни. Це сприяє формуванню патріотичних почуттів, розвитку особистості та громадянської свідомості. Тим більше, створення нових експозицій у таких кімнатах може бути результатом проєктної діяльності. Це дозволяє дітям та педагогам досліджувати та відтворювати нові ідеї, розвивати творчі навички та сприяти активному вихованню через практичну роботу над створенням нових експозицій.

4. Активне долучення до проєктної діяльності сімей вихованців, працівників ЗДО та інших соціальних інституцій: шкіл, бібліотек, музеїв, позашкільних закладів тощо.

Тісна взаємодія з сім'єю, працівниками ЗДО та музеїв, дитячих бібліотек тощо грає важливу роль у національно-патріотичному вихованні дошкільників. Вона створює можливості для взаємодії між різними сферами життя дитини та сприяє розширенню патріотичного впливу. Така тісна співпраця дозволяє створити комплексний підхід до патріотичного виховання та забезпечити дітям більше можливостей для вивчення та розуміння історії та культури своєї країни, виховання патріотичних почуттів.

Крім того, забезпечення партнерських відносин між усіма суб'єктами освітнього процесу під час реалізації проєктів створює платформу для розширення комунікативних зв'язків дошкільника та дозволяє об'єднувати

різні ресурси, досвід та знання для зміцнення усвідомлення про країну та формування позитивного ставлення до неї.

5. Єдність теорії та практики під час проєктної діяльності дітей старшого дошкільного віку.

Використання проєктних технологій передбачає не лише засвоєння теоретичних знань, а й їх застосування у практичній діяльності. Участь у проєктній діяльності, спрямованій на вивчення історії, культури, традицій своєї країни, дозволяє дітям не лише засвоювати цінності, а й активно застосовувати їх для розуміння та розв'язання конкретних питань чи завдань. Стимулюючи активність дітей у вирішенні проблем або аналізі ситуацій з використанням отриманих знань, цей засіб сприяє формуванню єдності між знаннями та їх практичним застосуванням у вихованні патріотичних почуттів.

6. Проєктна діяльність дітей старшого дошкільного віку з національно-патріотичного виховання повинна враховувати гнучкість в плануванні, реалістичність та доступність ресурсів та практичну значущість результатів.

Проєктна діяльність має бути завчасно сконструйованою та запланованою, але водночас допускати гнучкість та зміни в процесі виконання. Це дозволяє пристосовувати завдання до потреб та інтересів вихованців, забезпечуючи їхню активність та зацікавленість.

Проєктні технології повинні бути орієнтованими на реальні можливості та ресурси, які доступні конкретному закладу освіти та всім учасникам освітнього процесу. Це дозволяє забезпечити виконання завдань з урахуванням наявних можливостей.

Ефективна діяльність має створити реальні, корисні продукти, які допоможуть дітям в формуванні патріотичних почуттів. Це може бути не лише створення матеріалів (плакатів, альбомів, презентацій, вистав), а й формування вмінь та навичок, що допоможуть дітям в подальшій діяльності та розвитку особистості.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що використання проєктних технологій у національно-патріотичному вихованні

дітей старшого дошкільного віку має великий потенціал. Ці технології надають можливість активно залучати дітей до пізнання історії, культури, традицій та цінностей своєї країни через практичні проєкти та ігрові форми навчання. Проєктні засоби дозволяють дітям самостійно досліджувати, експериментувати та творчо підходити до вивчення певних аспектів своєї культури та історії. Це сприяє розвитку їхньої аналітичної думки, критичного мислення, комунікативних навичок і сприйняття світу навколо. Отже, використання проєктних технологій сприяє не лише формуванню патріотичних уявлень у дітей старшого дошкільного віку, але й розвитку їхньої творчої активності та загального інтелектуального зростання.

Ефективність реалізації проєктних технологій залежить від таких педагогічних умов: - актуальність тематики проєктів; інтеграція у межах проєктної діяльності національного-патріотичного виховання в усі види діяльності старших дошкільників; - організації предметно-просторового середовища в ЗДО; - долучення до проєктної діяльності різних суб'єктів освітнього процесу; - єдність теорії та практики під час проєктної діяльності дошкільників; - гнучкість в плануванні, реалістичність, доступність ресурсів та практична значущість результатів проєктної діяльності. Ураховуючи ці педагогічні умови та працюючи над комплексною системою національно-патріотичного виховання, проєктні технології можуть допомогти підвищити ефективність виховання в цьому напрямку.

Висновки до розділу 1

Національно-патріотичне виховання набуло особливої важливості через зміни у суспільстві та потребу формування в молодого покоління громадянськості, відповідальності за долю країни та патріотизму, що розпочинається з дитинства, і важливо підвищити його ефективність, зокрема, у закладах дошкільної освіти.

Тема національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку вивчається в різних галузях науки, таких як філософія, педагогіка, психологія

та інших. Сучасні вітчизняні педагоги та науковці досліджують різні аспекти національно-патріотичного виховання. Серед таких авторів можна відзначити І. Бех, А. Богуш, К. Ващенко, Н. Гавриш, І. Вільчинська, О. Сухомлинська, К. Чорна та інші.

На основі аналізу теоретичних засад національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку нами здійснено уточнення сутності понять: «патріотизм», «патріотичні почуття», «національно-патріотичне виховання».

Зокрема, автором узагальнено поняття «патріотизм»: це цілісна система життєвих принципів людини, що включає такі аспекти: любов і повагу до Батьківщини, підтримку її національних традицій та спадщини, гордість за досягнення своєї країни, відданість та готовність захищати і служити їй, соціальну відповідальність, повагу до інших народів та їхніх прав. Патріотизм не обмежується лише емоційними виявами, а включає в себе активну участь у житті своєї країни.

Під поняттям «національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку» розуміємо процес формування у старших дошкільників почуття приналежності до власної країни, розуміння і усвідомлення своєї національної ідентичності, традицій, культурних цінностей та історії свого народу. Це охоплює виховання глибокого поваги та любові до рідної культури, відчуття гордості за свою державу, розуміння її досягнень та внеску у світову спадщину.

Темою дослідження обрано національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку, оскільки їх специфікою є вікові можливості, коли діти більш готові до вивчення понять про національну самосвідомість та формування патріотичних переконань через активне сприйняття нових знань.

Виокремлено основні форми та засоби організації роботи зі старшими дошкільниками з цього напрямку: заняття; екскурсії; свята і розваги; розповідання цікавих історій про особливості нашої країни; ігрова діяльність; конкурси, квести, вікторини з питань історії та культури, лотереї з національними символами.

У ході дослідження було уточнено поняття «метод проєктів», «проєктна діяльність» «проєктна технологія», «проєкт». Зокрема визначено – що «проєктна технологія» - це система цілей, змісту та методів організації навчання в проєктній діяльності, яка полягає у вмотивованому досягненні свідомо поставленої мети, з певною структурою, комплексним характером, що забезпечує активний процес взаємодії учня з навчальним матеріалом та є засобом розвитку особистості як суб'єкту навчання. В свою чергу, метод проєктів визначається як спосіб досягнення дидактичної мети шляхом детальної розробки проблеми, яка повинна завершитись практичним результатом, оформленим тим чи іншим чином [22].

Встановлено й обґрунтовано роль проєктних технологій у процесі національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку: ці технології дозволяють включити дітей у практичні проєкти та ігрові форми навчання, що активно сприяє їхньому поглибленому вивченню історії, культури, традицій та цінностей їхньої країни. Такий підхід створює можливість не лише передати знання, а й розвивати у дітей практичні навички та глибоке розуміння власної культурної спадщини через активну участь у практичних діях.

Спроєктовано етапи реалізації проєкту національно-патріотичного виховання з дітьми старшого дошкільного віку – в очному та дистанційному форматах, які включають в себе: підготовчий етап з визначенням цілей та завдань проєктів, теоретичне вивчення теми, аналіз можливостей та ресурсів, розробку системи рефлексії; етап спільної з дітьми реалізації проєкту (мотивацію та обговорення з дітьми теми проєкту, планування шляхів реалізації, збір та вивчення інформації за темою, практичне застосування інформації у різноманітних видах діяльності, узагальнення знань та умінь дітей, та матеріалів проєкту); завершальний етап (представлення результатів проєкту, рефлексія та оцінювання проєкту).

Визначено педагогічні умови ефективності використання проєктних технологій у національно-патріотичному вихованні дітей старшого

дошкільного віку залежить від таких педагогічних умов: актуальність тематики проєктів на момент їх реалізації; інтеграція у межах проєкту національно-патріотичного виховання в усі види діяльності дошкільників; організація предметно-просторового розвивального середовища, спрямованого на національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку; активне долучення до проєктної діяльності сімей вихованців, працівників ЗДО та інших соціальних інституцій; єдність теорії та практики під час проєктної діяльності дітей старшого дошкільного віку; врахування гнучкості в плануванні проєктної діяльності, наявність практичної значущості результатів, реалістичність та доступність ресурсів під час організації такої діяльності.

РОЗДІЛ 2.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Стан національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку у закладі дошкільної освіти.

Експериментальне дослідження проводилося на базі закладу дошкільної освіти ясла-садок № 27 «Зірочка» Управління освіти Бахмутської міської ради в умовах дистанційного формату навчання. У ньому взяли участь 15 дітей старшого дошкільного віку.

Для вивчення рівнів патріотичної вихованості у дітей старшого дошкільного віку була розроблена програма констатувального етапу експерименту. Зміст програми включав в себе визначення експериментальної бази, вибір діагностувальних методик та методів дослідження проблеми, а також виявлення рівнів патріотичної вихованості у дітей старшого дошкільного віку на основі визначених критеріїв та показників. Проведення діагностики передбачало системний та поетапний підхід до проведення дослідницьких процедур відповідно до поставлених завдань з урахуванням дистанційної роботи закладу дошкільної освіти.

Для проведення констатувального етапу дослідження була розроблена програма, яка включала два ключові кроки. По-перше, аналіз рівня патріотичної вихованості у дітей старшого дошкільного віку. По-друге, вивчення поглядів батьків на питання національно-патріотичного виховання та їхню готовність до співпраці із дошкільним закладом у цьому напрямі.

На констатувальному етапі дослідження, ставилися такі завдання:

1. Розробка критеріїв, показників, рівнів (високий, середній, низький) національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

2. Добір діагностичних методик оцінювання рівня національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

3. Аналіз та узагальнення результатів проведеного діагностичного дослідження щодо рівня національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

4. Вивчення планів роботи закладу дошкільної освіти з питань національно-патріотичного виховання старших дошкільників.

4. Вивчення поглядів батьків на питання національно-патріотичного виховання власних дітей та їхню готовність до співпраці з дошкільним закладом у цьому напрямі.

З метою вивчення стану національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку використовувались різні методи дослідження, зокрема: метод включеного спостереження за дітьми та бесід з ними, анкетування та опитування дітей та батьків. З урахуванням проведення дослідження в дистанційному форматі методи були модифіковані під формат онлайн та офлайн-роботи з дітьми та батьками.

Організація дослідження щодо виявлення рівнів національно-патріотичного виховання старших дошкільників передбачала визначення конкретних критеріїв, показників та рівнів. Тому важливим етапом було наукове обґрунтування обраних критеріїв та показників, забезпечуючи таким чином науковість та об'єктивність отриманих результатів.

Національно-патріотичне виховання включає дитину у різноманітні види діяльності для оволодіння соціально-культурним досвідом свого народу в рамках розвитку загальнолюдської культури та цінностей. І. Бех сформулював положення, за якими слід організовувати процес виховання патріотизму в дітей [4, с. 41]:

1. Коректне визначення проблеми патріотизму та розробка методів його виховання в контексті великого людського завдання, яке полягає в розгляді добра як духовної мети людини.

2. Цінність патріотизму, як комплексного почуття, що виникає через вплив духовно-морального, громадянського та національного виховання. Неможливо відчувати любов до свого народу, Батьківщини, не відчуваючи тепла та любові до своїх рідних, близьких та рідного краю.

3. Патріотизм - це глибоке людське почуття. Проте його істинний сенс розкривається, коли воно не лише існує в серці особистості, але і знаходить втілення у вчинках та патріотичній поведінці. Тому головна мета педагога полягає у сприянні переходу від усвідомлення патріотизму як цінності до його вираження у конкретних діях.

4. Патріотизм виявляється через дії та відданість сьогоденню, але також передбачає відповідальність за майбутнє своєї країни.

5. Патріотизм включає відповідальність перед сучасністю та увагу до спадщини минулих героїв, а його виховання базується на розумінні особистої і загальної національної ідентичності.

6. Пізнання почуття патріотизму у вихованців повинно відбуватися через духовну та моральну протилежність або конфлікт ідей і цінностей.

7. Зростаюча особистість вчиться бути патріотом шляхом реалізації своїх власних простих дій та усвідомлення їх значення у великій патріотичній спрямованості. У процесі цього вона опановує навички оцінки значущості патріотичних дій для себе та інших, розвиває свої мотивації та розуміння вищих цінностей.

8. Ефективність патріотичного виховання залежить від постійного приглушення самоцентризму та сприяння розвитку спрямованості на добро у особистості.

9. Для заохочення вихованців до патріотизму, педагог повинен використовувати особливі вислови, які несуть у собі не лише власні переконання, а й авторитет видатних духовних лідерів нації, щоб утверджувати цінності та глибокі переконання.

Національно-патріотичне виховання у старших дошкільників починається в основному через їх засвоєння концептуальної і мовної картини світу.

С. Волошин і О. Квас визначають три основні компоненти національно-патріотичної вихованості дітей: пізнавально-когнітивний, емоційно-ціннісний і поведінковий [27]. Засновуючись на цих компонентах, автори розробили критерії та показники оцінювання національно-патріотичного виховання. Перший критерій – пізнавально-когнітивний – включає сформованість патріотичних знань про родовід, малу і велику Батьківщину, а також розуміння базових понять патріотичного змісту. Другим важливим критерієм є емоційно-ціннісний, що включає вираженість патріотичних почуттів до малої Батьківщини, сформованість ціннісних орієнтацій та ставлення до рідного краю, держави та нації. Третім критерієм автори визначають поведінковий і акцентують увагу на виявленні патріотичної поведінки, що включає патріотичні прагнення та мотиви, активну участь у суспільно-корисній та культурно-творчій діяльності, а також вияв патріотичних якостей у різних діях і вчинках.

М. Качур розробила систему таких критеріїв та показників оцінювання національно-патріотичного виховання учнів [26]. Когнітивний критерій включає знання народних традицій, обрядів, музичного та танцювального фольклору, а також уявлення про спадщину видатних митців та народного декоративно-ужиткового мистецтва. Емоційно-ціннісний критерій фокусується на прояві інтересів та бажанні учнів опанувати художні цінності рідного краю, а також на розвитку емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва рідного краю. Діяльнісно-творчий критерій включає набуття художньо-краєзнавчого досвіду та розвиток вмінь, а також активну участь в опануванні мистецькою спадщиною рідного краю. Етно-ідентифікаційний критерій передбачає усвідомлення власної причетності до українського етносу та його національної культурно-мистецької спадщини. Полікультурний

критерій включає в себе толерантне ставлення до народів, що проживають на території України, знання їхньої культури, традицій та мистецтва.

У своєму дослідженні патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку Л. Шкрєбтієнко визначає кілька ключових критеріїв та показників [65]. Перший критерій – когнітивний - охоплює засвоєння дитиною знань про малу Батьківщину, включаючи сім'ю, рід, родину, та природу рідного краю. До цього компоненту також входить знання та розуміння державних символів, таких як герб, прапор, гімн України, а також розпізнавання народних символів, звичаїв та обрядів. Другий критерій - емоційно-ціннісний - включає формування ставлення до малої і великої Батьківщини як до патріотичних цінностей, виховання любові до сім'ї і родини, поваги до трудових і бойових подвигів старшого покоління. Цей компонент також передбачає розуміння патріотичної спрямованості творів художньої літератури і їхнє співвіднесення зі своєю поведінкою. Третій критерій - поведінковий - включає створення умов для формування трудових умінь і навичок старших дошкільників, залучення їх до різних видів допомоги дорослим, а також спрямування вихованців на наслідування позитивної поведінки героїв художньої літератури.

Для розкриття структури та визначення критеріїв і показників національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку, важливим є аналіз чинних освітніх програм для дітей дошкільного віку.

У програмі «Українське дошкілля» освітня лінія «Народознавство» для дітей старшого дошкільного віку визначає компетентності через різноманітні показники [6]. Дитина повинна мати уявлення про культурні традиції свого народу та регіону; підтримувати родинно-побутові традиції у спілкуванні, виявляти інтерес до історії свого краю, емоційно сприймати творчість народних умільців та цінувати результати їхньої праці, має бути ознайомленою з історією України, її столицею, рідного міста (села), регіону, мати уявлення про національні особливості української оселі, предметів побуту, національного одягу, національної іграшки, оберегів, української

кухні, українських народних ремесл, промислів, їх історичні витоки і сучасне використання, використовувати фольклорні жанри, такі як колядки, гаївки, щедрівки, народні ігри.

В освітній лінії «Дитина в соціумі» програми «Дитина» [18] розглянуто зміст педагогічної роботи в підрозділі «Україна – рідний край» для дітей старшого дошкільного віку. Згідно з цим підрозділом, мета полягає в поглибленні, узагальненні та активізації уявлень про рідний край, включаючи географічні (природні багатства країни), економічні (промисловість) та культурні відомості (історичні постаті, пам'ятки). В програмі наголошено, що важливо для дитини старшого дошкільного віку: розширити уявлення про державні символи країни, включаючи державний прапор, герб та гімн, ознайомити дитину з їхніми назвами та символічним значенням, а також вчинками, пов'язаними з державними символами; представити рослинні та народні символи України; надати уявлення про основні повноваження Президента України та ознайомити з іменем чинного Президента; передати уявлення про столицю України та інші великі міста країни, розширити знання про рідне місто (селище); дати уявлення про державні свята, такі як День Незалежності України та День захисника України; сприяти формуванню любові до Батьківщини.

Згідно з парціальною програмою національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку «Україна – моя Батьківщина» [25], для дітей старшого дошкільного віку визначено ряд компетентностей та вмінь: - знання сім'ї, батьків, історії роду; - шанування історії своїх предків та виявлення уваги й пошани до членів сім'ї; - розуміння призначення оберегів (батьківське та материнське благословення, рушник, вишиванка); - інформованість про дитячий садок, вміння пишатися досягненнями закладу та його вихованців; - усвідомлення власних прав та обов'язків, дотримання їх; - знання визначних історичних подій рідного міста (села), символіки, історичних пам'яток, легенд, професій місцевих мешканців; - елементарне знання давньої історії України, включаючи військо, рукописні книги, храми, ремесла, культуру, національний

одяг, символіку, видатних діячів, гетьманів; - ознайомлення з особливостями тваринного та рослинного світів України, географічними та кліматичними особливостями природних зон; - активна участь у природоохоронних заходах; - знання та розповідь про видатних людей минулого та сучасності, які прославили Україну; - повага до національних героїв, участь у традиційних святах, розуміння та позитивне ставлення до культурних особливостей національних меншин в Україні; - знання та дотримання особливостей української оселі, національного одягу, української кухні, гра в українські народні ігри; - розуміння основних видів українського народного та українського мистецтва, участь у виконанні репертуару української дитячої музики.

Аналізуючи наукову літературу та програми навчання і виховання дітей дошкільного віку, можна виділити кілька компонентів у структурі національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Це переважно когнітивний, емоційний та діяльнісний компоненти.

Когнітивний компонент: засвоєння знань про рідний край, його історію, традиції, та природні особливості; розуміння державних символів (прапор, герб, гімн) та їхнього значення; ознайомлення з видатними подіями в історії України та визначними постатями.

Емоційний компонент: формування патріотичних почуттів та прив'язаності до рідного краю та України; розвиток позитивного ставлення до культурних традицій, мови, національної спадщини; стимулювання любові та поваги до родини, рідного міста, краю.

Діяльнісний компонент: активна участь у суспільно-корисних та культурно-творчих заходах, спрямованих на розвиток патріотичних цінностей; залучення до допомоги родині, сприяння благоустрою рідного міста або села; виховання у дітей патріотичних рис, таких як відповідальність, повага, трудова активність.

Такий підхід дозволяє забезпечити всебічний розвиток дитини та створити умови для формування гармонійної національно-патріотичної

особистості старшого дошкільного віку. Урахування зазначеного підходу дозволило нам визначити основні критерії та показники національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку (див. таблицю 2.1).

Таблиця 2.1

**Критерії та показники національно-патріотичного виховання дітей
старшого дошкільного віку**

Критерії	Показники
1. Когнітивний	1.1. розуміння основних понять, пов'язаних з патріотизмом; 1.2. уявлення про народні символи країни; 1.3. уявлення про рідний край, його особливості, природу; 1.4. розуміння державних символів (прапор, герб, гімн) та їхнього значення.
2. Емоційний	2.1. прагнення пишатися своєю сім'єю, Батьківщиною, підтримувати родинні традиції; 2.2. бажання жити та діяти за нормами суспільно-прийнятої моралі, залучатися до суспільно корисних заходів; 2.3. уміння дитини виявляти морально-правові риси.
3. Діяльнісний	3.1. уміння опановувати культурну спадщину народу; 3.2. знання і уявлення про народні та сімейні традиції.

Ступінь сформованості визначених критеріїв і показників дозволяє провести оцінку рівнів національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Це може бути реалізовано шляхом визначення трьох рівнів: високий, середній і низький. Нижче подано загальний опис кожного з рівнів:

Високий рівень національно-патріотичного виховання: діти володіють глибокими знаннями про історію рідного краю та України в цілому; проявляють виражені патріотичні почуття та позитивне ставлення до рідної

мови, культури і традицій; активно залучаються до різноманітних патріотичних заходів та проявляють ініціативу у справах, спрямованих на розвиток громади.

Середній рівень національно-патріотичного виховання: діти мають початкові знання про історію та культуру свого краю та України; виявляють інтерес до патріотичних аспектів, але їхні почуття можуть бути менш вираженими; участь у патріотичних заходах може бути менш активною, але діти взагалі беруть в них участь.

Низький рівень національно-патріотичного виховання: діти мають обмежені знання про історію і культуру свого краю та України; патріотичні почуття можуть бути відсутні або недостатньо вираженими; участь у патріотичних заходах обмежена чи відсутня.

Оцінка ступеня патріотичної вихованості допомагає педагогам та батькам визначити ефективні методи та стратегії для подальшого розвитку цього аспекту особистісного зростання дитини.

Опис діагностичних методик:

Критерій: когнітивний.

Показник: розуміння основних понять, пов'язаних з патріотизмом.

Завдання 1. Дидактична гра «Інтерв'ю на телебаченні» (модифікована методика понятійного словника за Л. Шкрібтієнко [65]).

Мета: виявлення знань дітей з розуміння основних понять, пов'язаних з патріотизмом.

Процедура виконання. Дітям та їх батькам було запропоновано зняти відео-інтерв'ю, де батьки виступали у ролі журналіста, а діти – зірки телебачення. «Зіркам» було запропоновано відповісти на запитання, в яких було присутнє конкретне поняття: «Як ти розумієш слово «Батьківщина»?», «Що таке «сім'я»?», «Хто такий «патріот»?», «Як ти розумієш «Рідний дім»?».

Система оцінювання. Параметри оцінювання відповідей учасників дослідження наступні:

Високий рівень - 3 бали – уявлення усвідомлені: респондент має чіткі та систематизовані уявлення про велику і малу Батьківщину, рідну країну, дім, вулицю, сім'ю.

Середній рівень - 2 бали – несистематизовані уявлення: учасник має уявлення, але вони не впорядковані чи не організовані в систему. Можливо, вони представлені в деякому хаотичному порядку.

Низький рівень - 1 бал – фрагментарні уявлення: учасник має лише обмежені, часткові уявлення про велику і малу Батьківщину, дім, сім'ю.

Критерій: когнітивний.

Показник: розуміння державних символів (прапор, герб, гімн), уявлення про народні символи країни.

Завдання 2. Інтерактивні ігри «Державні символи України», «Народні символи України» (Додаток А).

Мета: виявлення знань дошкільників про державні та народні символи країни.

Процедура виконання. З метою виявлення знань дошкільників про державні (Прапор та Герб) та народні символи України було застосовано ігри «Державні символи України» та «Народні символи країни». В грі «Державні символи України» дітям пропонувалось обрати Прапор та Герб України серед зображень прапорів та гербів інших країн. Гра проходила за допомогою програми PowerPoint. У грі «Народні символи країни» учасникам дослідження було запропоновано розподілити ряд картинок із зображеннями, де в одну частину розподілялись картинки з зображеннями символів нашої країни, а в іншу частину – всі інші зображення. Гра була створена за допомогою онлайн-сервісу LearningApps. У зв'язку з тим, що проведення ігор відбувалось в асинхронному режимі, батькам був наданий інструктаж та прохання знімати відео процесу проходження гри дитиною.

Система оцінювання.

Високий рівень – 3 бали – дитина швидко і без помилок впоралася з двома завданнями.

Середній бал - 2 бали – дитина впоралася з завданням, але були вагання чи помилки, потребувала підказки під час вибору необхідного зображення або розподілення зображень.

Низький бал - 1 бал – у дитини виникли складнощі у розпізнаванні державних та народних символів України.

Критерій: когнітивний.

Показник: уявлення про рідний край, його особливості, природу.

Завдання 3. Сюжетний малюнок на тему «Мій рідний край – яким я його бачу» (модифікований метод аналіз малюнку з сюжетною лінією Л. Шкробтієнко [64]).

Мета: виявлення уявлень дітей старшого дошкільного віку про рідний край, його особливості, природу.

Процедура виконання. Малятам було запропоновано створити малюнки за темою «Мій рідний край – яким я його бачу», де вони мали зобразити уявлення про свій рідний край, улюблені місця, святкування, домівку.

Система оцінювання.

Малюнки аналізувалися за такими критеріями:

1. Загальне враження (позитивний тон малюнку – так, негативний - ні);
2. Наявність важливих елементів сюжетної лінії (так/ні);
3. Присутність автора малюнку (так/ні);
4. Чи відображено на малюнку державні символи, національні звичаї та обряди (так/ні);
5. Відображення природи рідного краю (так/ні).

Високий рівень – 3 бали – 4-5 критеріїв мають відповідь «так».

Середній бал - 2 бали – під час аналізу малюнку 2-3 критерії позитивно оцінені.

Низький бал - 1 бал – під час аналізу малюнку тільки один критерій оцінено з відповіддю «так» або жодного.

Критерій: емоційний.

Показник: уміння дитини проявляти морально-правові риси.

Завдання 4. Дидактична гра «Смайлики».

Мета: з'ясування сформованості уміння дитини проявляти морально-правові риси в реальних ситуаціях.

Процедура виконання. У цій грі дітям потрібно було розв'язати ситуації з певним морально-правовим змістом. Для проведення занять батькам пропонувалось виготовити дві картки: з усміхненим та похмурым смайликами. Під час онлайн-заняття дітям пропонувалось прослухати різні ситуації та за допомогою смайлика виразити своє відношення до цієї ситуації.

Ситуація 1. В ході екскурсії до парку, вихователька провела дітей до куща калини. Вона запросила дітей пригадати прислів'я та пісні, пов'язані з калиною, та поділитися своїми асоціаціями. Вихователька також пояснила, чому калину так люблять в Україні. Пізніше, діти побачили на землі зламану гілку. Вихователь звернула увагу, що, напевно, гілочку зламали.

Ситуація 2. В нашому дворі мешканці декількох будинків вирішили прикрасити подвір'я та висадити маленькі дерева. Наступного дня діти з цього двору прийшли у садочок і розповіли вихователю, як вони допомагали дорослим, і виявили бажання піклуватися про дерева на ділянці дитячого садочку.

Ситуація 3. Надійка з сім'єю гуляли в парку. Старший брат Надійки сидів на лавочці, їв цукерки та пив сік. Коли вони збиралися йти додому, брат залишив сміття біля дерева і сказав, що хтось потім забере.

Система оцінювання.

- Високий рівень - 3 бали: діти відчують позитивні та негативні емоції в залежності від ситуації. Правильно оцінюють вчинки.

- Середній рівень - 2 бали: не завжди відчують правильні емоції по відношенню до суспільних подій та явищ.

- Низький рівень - 1 бал: не правильно реагують на представлені ситуації.

Критерій: емоційний.

Показник: прагнення пишатися своєю сім'єю, Батьківщиною, підтримувати родинні традиції; 2. бажання жити та діяти за нормами суспільно-прийнятої моралі, залучатися до суспільно корисних заходів тощо;

Завдання 5. Методика «Я – патріот» Т.Маслової [57].

Мета: виявити здатність дошкільників пишатися своєю сім'єю, батьківщиною, намагання діяти за нормами суспільно-прийнятої моралі, суспільно-корисних заходів.

Процедура виконання. Методика, основана на роботі Т. Маслової [57], використовувалась для визначення здатності дошкільників пишатися своєю сім'єю, Батьківщиною, а також їхньої готовності діяти відповідно до норм суспільно-прийнятої моралі та участі у суспільно-корисних заходах.

Зміст методики: методика складається із 10 питань. Запитання дітям ставлять батьки та заносять відповіді у бланк.

1. Чи любиш ти свою сім'ю? За що саме?
2. Чи любиш ти Україну? За що саме?
3. Чи пишаєшся ти тим, що живеш в Україні?
4. Чи хотів би ти її обороняти?
5. Чи подобається тобі природа навколо тебе?
6. Чи хотів би ти її оберігати? Як саме?
7. Чи є у тебе улюблені куточки у нашій країні?
8. Як ти ставишся до людей, які погано поводять себе на вулицях міста?

Чи будеш ти брати приклад з їхньої поведінки?

9. Чи хотів би ти стати справжнім патріотом України?
10. Що б ти робив, щоб Україна стала ще кращою?

Система оцінювання.

- Високий рівень - 3 бали: вмотивована позиція, самостійне, розгорнуте та обґрунтоване висловлювання;

- Середній рівень - 2 бали: не завжди відчувають правильні емоції по відношенню до суспільних подій та явищ.

- Низький рівень - 1 бал: хитка, невизначена позиція, відповідь необґрунтована, дитина сподівається на допомогу дорослого.

Рівні за кількістю набраних балів:

від 25 до 30 балів – високий рівень;

від 16 до 24 балів – середній рівень;

від 10 до 15 балів – низький рівень.

Критерій: діяльнісний.

Показник: уміння опанувати культурну спадщину народу.

Завдання 6. Інтерактивні ігри «Національні українські страви», «Предмети побуту української хатинки» (Додаток Б).

Мета: з'ясувати оволодіння дітьми навичками визначення предметів українського побуту, національної кухні.

Процедура виконання. В грі «Національні українські страви» дітям пропонувалось назвати страви української національної кухні. В свою чергу, в грі «Предмети побуту української хатинки» діти повинні були правильно назвати предмети побуту українців, серед яких національний одяг, та предмети вжитку. Ігри проводилась за допомогою програми PowerPoint.

Система оцінювання.

Високий рівень – 3 бали – завдання виконано безпомилково та самостійно;

Середній рівень - 2 бали – завдання виконано з незначними помилками. Допомога дорослого незначна;

1 бал (низький рівень показника) – завдання виконано із суттєвими помилками за суттєвої допомоги.

Критерій: діяльнісний.

Показник: знання і уявлення про народні та сімейні традиції.

Завдання 7. Творче завдання «Українське свято».

Мета: з'ясувати знання і уявлення дітей про українські народні свята та традиції.

Процедура виконання. До дітей на заняття приходять українські ляльки Тарасик та Марічка. Вони повинні підготуватися до проведення українських свят, але не встигають. Герої просять дітей про допомогу: намалювати на папері, яке б українське свято діти хотіли б зустріти, а потім розказати про нього, як треба готуватись, які є особливості святкування.

Система оцінювання.

3 бали – дитина правильно передає в малюнку сюжет обраного свята, проявляє ініціативність у розповіданні за власним малюнком, як треба підготуватись до проведення цього свята; називає пісні, фольклорні жанри, вірші, які слід промовляти під час дійства.

2 бали – дитина правильно передає в малюнку сюжет обраного свята, водночас не завжди проявляє ініціативність у розповіданні за власним малюнком, як треба підготуватись до проведення цього свята; не називає пісні, фольклорні жанри, які промовляють під час дійства, водночас не знає їх повністю, або плутається у словах.

1 бал – не правильно передає в малюнку сюжет обраного свята, не проявляє ініціативність у розповіданні за власним малюнком, як треба підготуватись до проведення цього свята; може пісні, які промовляють під час дійства, водночас не знає їх повністю, називає перший рядок.

Окреслимо основні результати констатувального етапу дослідження.

З метою виявлення знань дітей з розуміння основних понять, пов'язаних з патріотизмом, за когнітивним критерієм було використано дидактичну гру «Інтерв'ю на телебаченні». Кількісні дані, отримані в результаті застосування гри, представлено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

**Рівні розуміння дітьми старшого дошкільного віку основних понять,
пов'язаних з патріотизмом (%)**

Поняття	Рівень усвідомленості поняття, %			
	Високий (В)	Середній (С)	Низький (Н)	Σ, рівень
Батьківщина	30%	30%	40%	Н
Сім'я	40%	40%	20%	В, С
Патріот	10%	30%	60%	Н
Дім	50%	40%	10%	В
Σ, %	32,5%	35%	32,5%	С

Аналіз даних таблиці 2.2. свідчить про те, що діти старшого дошкільного віку виявили найбільш високий рівень усвідомлення поняття «Дім» та «Сім'я». На третьому місці поняття «Батьківщина» та на останньому - «Патріот». Таким чином, виявилось, що дітям доволі важко сформулювати визначення понять «Батьківщина» та «Патріот», вони потребують уточнень та додаткових питань.

У відповідях на запитання «Що таке сім'я?» більшість дітей відповідали приблизно одне й те саме: «це ті, хто живе зі мною – мама, тато, брат, сестра», деякі відповіді були більш розгорнуті: «це люди близькі, вони люблять мене. Хтось живе зі мною, а хтось ні»; «Це мама, тато, дідусь, бабуся, тітка, дядько». Поняття «Дім» діти характеризували наступним чином: «Це місце, де я живу», «Місце, де я народився», «Місце, куди я завжди повертаюсь». Серед відповідей на запитання «Як ти розумієш слово «Батьківщина?» були відповіді: «моя країна», «Україна», «це моє місто». Поняття «Патріот» було найскладнішим для дітей. Серед відповідей були «той, хто любить Україну», «Захисник», «Той, хто живе в Україні».

Для виявлення знань дошкільників про державні та народні символи країни були використані інтерактивні ігри «Державні символи України» та

«Народні символи країни». Кількісні дані, отримані в результаті застосування ігор представлено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Рівні знань дітей старшого дошкільного віку про державні та народні символи України (у %)

Поняття	Рівень усвідомленості поняття, %			
	Високий (В)	Середній (С)	Низький (Н)	Σ, рівень
Державні символи	60%	30%	10%	В
Народні символи	30%	40%	30%	С
Σ, %	45%	35%	20%	В

З таблиці 2.3. бачимо, що діти мають високий рівень знань державних символів України. Здебільшого діти легко визначили Прапор та Герб України серед різноманіття інших державних символів. Низький рівень показали декілька дітей. Щодо народних символів – найбільше дітей виявило середній рівень, високий рівень показало 30% дітей, у 20% - низький рівень. Більшість труднощів виникла щодо визначення рослинних символів країни та національних музичних інструментів.

Для вивчення рівня уявлень дітей про рідний край, його особливості, природу було використано метод малюнків на тему «Мій рідний край – яким я його бачу». Кількісні дані, отримані в результаті аналізу дитячих малюнків, представлено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Рівні уявлень дітей про рідний край за допомогою методу малюнків (у %)

Поняття	Рівень усвідомленості поняття, %			
	Високий (В)	Середній (С)	Низький (Н)	Σ, рівень
Відповідність малюнка критеріям аналізу	27%	53%	20%	С
Σ, %	27%	53%	20%	С

Під час аналізу малюнків звертали увагу на загальний тон малюнка (позитивний чи негативний – світлий/яскравий чи темний/бляклий), відображення важливих елементів сюжету «Мій рідний край – яким я його бачу» (садочок, парки рідного міста, пам’ятки рідного краю), присутність автора на малюнку, а також те, які державні та національні символи, звичаї та обряди було зображено, і як була відтворена природа рідного краю, її рослинний та тваринний світ.

В сюжетних лініях дитячих малюнків переважали зображення домівок, сонця, неба, дерев, річок, моря, а також державних символів – Прапора або його кольорів на зображених об’єктах. Більшість малюнків мала позитивний тон із яскравими, світлими кольорами. Але також на малюнках була відображена війна (танки, військові) – хоча треба відмітити, що навіть ці малюнки показували позитивний настрій дітей: навколо військових були квіти, мирні жителі з посмішками. Це свідчить, що діти відчують занепокоєння, але вірять у незламність та Перемогу нашої країни, та в її захисників. Практично всі роботи відповідали завданню, лише 20 % малюнків відхилялися від безпосередньої теми, зосереджуючись на елементах, таких як казкові герої, іграшки, нереальні події.

З метою визначення рівня розвитку патріотичних почуттів у дітей, зокрема з фокусом на аспектах емоційного критерію, була використана дидактична гра «Смайлики» та модифікована методика Т. Маслової [57].

Для виявлення уміння дітей проявляти морально-правові риси використовувалась дидактична гра «Смайлики». Кількісні дані представлено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Рівні уміння дітей проявляти морально-правові риси (у %)

Поняття	Рівень усвідомленості поняття, %			
	Високий (В)	Середній (С)	Низький (Н)	Σ, рівень
Ситуація 1	27%	53%	20%	В
Ситуація 2	20%	47%	33%	В
Ситуація 3	20%	53%	27%	В
Σ, %	22%	51%	27%	В

У дидактичній грі «Смайлик» більшість дітей показали високий рівень, вони правильно оцінювали ситуацію та висловлювали позитивні чи негативні емоції в залежності від ситуації. 15% дітей не правильно реагують на представлені ситуації та за результатами дослідження отримали низький рівень. 25% дітей не завжди могли оцінити ситуацію та правильно відреагувати емоційно.

Методика, основана на роботі Т. Маслової, використовувалась для визначення здатності дошкільників пишатися своєю сім'єю, Батьківщиною, а також їхньої готовності діяти відповідно до норм суспільно-прийнятої моралі та участі у суспільно-корисних заходах. Результати дослідження патріотичної вихованості у дітей дошкільного віку за модифікованою методикою Т. Маслової «Я – патріот» [57] вказані в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6.

Рівень вивчення здатності дошкільників пишатися своєю сім'єю, батьківщиною, намагання діяти за нормами суспільно-прийнятої моралі, суспільно-корисних заходів (Т. Маслова «Я – патріот», [57])

Дитина	Номер питання										Усього балів	Рівень
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
1	3	3	3	2	3	3	2	3	3	3	28	В
2	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	29	В
3	3	2	2	1	3	3	3	3	3	3	26	В
4	3	3	3	2	2	3	2	3	2	3	26	В
5	3	2	3	2	2	3	3	3	3	3	27	В
6	3	2	2	3	3	2	3	3	3	3	27	В
7	3	3	3	1	1	3	3	2	2	3	24	С
8	3	3	3	1	3	3	2	3	2	3	26	В
9	3	2	3	3	2	3	3	3	3	3	28	В
10	3	2	2	2	3	2	1	3	2	3	23	С
11	3	3	3	2	2	2	2	3	3	2	25	В
12	3	3	3	1	1	3	3	3	3	3	26	В
13	3	2	2	1	1	2	3	3	3	3	23	С
14	3	3	3	2	2	2	2	2	3	2	24	С
15	3	3	3	3	1	3	1	3	2	3	25	В
Σ	3	2,5	2,7	1,9	2,1	2,7	2,4	2,9	2,7	2,9	25,8	

Таким чином, 73% дітей мають високий рівень, ці діти мають з урахуванням свого віку вмотивовану позицію, можуть самостійно та обґрунтовано висловитися з наданих питань, проявлять почуття поваги своєю країною та бажання діяти в її інтересах. 27% опитуваних дітей мають середній рівень. Низький рівень ніхто з дітей не показав.

Для вимірювання вихованості патріотичних почуттів дитини за діяльнісним критерієм скористалися творчим завданням та інтерактивними іграми «Національні українські страви», «Предмети побуту української хатинки».

З метою оцінки умінь дошкільників опановувати культурну спадщину народу були використані інтерактивні ігри «Національні українські страви» та «Предмети побуту української хатинки». Кількісні дані, отримані в результаті застосування ігор представлено в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7.

Рівні уміння дітей старшого дошкільного віку опановувати культурну спадщину народу (у %)

Поняття	Рівень усвідомленості поняття, %			
	Високий (В)	Середній (С)	Низький (Н)	Σ, рівень
Національні українські страви	33%	53%	14%	В
Предмети побуту української хатинки	17%	45%	38%	С
Σ, %	25%	49%	26%	В

Під час гри «Національні українські страви» 53% дітей правильно назвали представлені блюда української національної кухні, 33% дітей виконали завдання з незначними помилками або допомогою дорослих, тільки 14% показали низький рівень знань українських страв. Щодо гри «Предмети побуту української хатинки» найбільша кількість дітей мають середній рівень знань, на другому місці - діти з низьким рівнем. Найменша кількість дітей показали високий рівень обізнаності. Найбільше ускладнень виникло під час називання предметів посуду та таких страв, як «деруни» та «пампушки».

Для виявлення знань та уявлень дітей про українські народні свята та традиції було використано творче завдання «Українське свято», під час якого діти мали намалювати будь-яке українське свято та розповісти про нього. Кількісні дані, отримані в результаті аналізу дитячих малюнків, представлено в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8.

Рівні знань та уявлень дітей про народні та сімейні традиції (у %)

Поняття	Рівень усвідомленості поняття, %			
	Високий (В)	Середній (С)	Низький (Н)	Σ, рівень
Відповідність малюнка критеріям аналізу	20%	40%	40%	С, Н
Σ, %	20%	40%	40%	С, Н

Як бачимо з таблиці, 20 % дітей мають високий рівень знань та уявлень про народні та сімейні традиції українського народу. По 40% старших дошкільників засвідчили середній та низький рівні. Дітьми здебільшого називалися свята: Святого Миколая, Великдень, розповідали свої спогади про названі свята, водночас не завжди проявляли ініціативу розповісти за власним малюнком, як треба підготуватися до проведення свята, що треба вивчити. Багато дітей назвали Новий рік, знають назви «колядки», «щедрівки», але плутають, коли їх співають, але жодна дитина не пригадала текст повністю.

Діагностування рівнів національно-патріотичного виховання старших дошкільників за визначеними критеріями дало змогу отримати такі кількісні результати (див. табл. 2.9).

Таблиця 2.9.

Результати експериментального дослідження рівнів сформованості самостійної діяльності старших дошкільників на початку експерименту

Рівні	Критерії, показники							Σ (%)
	Когнітивний критерій			Емоційний критерій		Діяльнісний критерій		
	П. 1.1.	П. 1.2.	П. 1.3.	П. 2.1.	П.2.2-2.3.	П. 3.1.	П. 3.2.	
Високий	32,5 %	45%	27%	22%	73%	25%	20%	35%

Середній	35%	35%	53%	51%	27%	49%	40%	41%
Низький	32,5%	20%	20%	27%	-	26%	40%	24%

Отримані результати щодо рівнів патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку на констатувальному етапі дослідження графічно представлено на рис. 2.1.

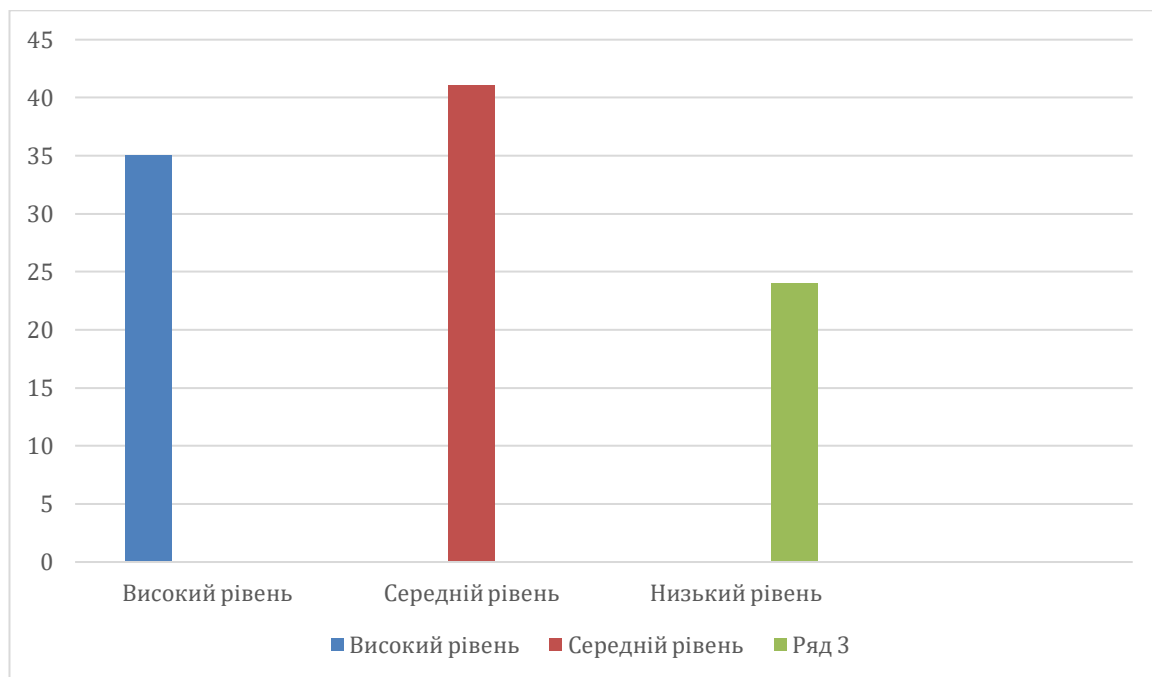

Рисунок 2.1. Рівні сформованості самостійної діяльності старших дошкільників на констатувальному етапі експерименту.

Результати свідчать, що більшість вихованців мають середній рівень національно-патріотичного виховання – 41%. Низький рівень було виявлено у 24% респондентів. Високий рівень продемонстрували 35% дітей. Експеримент показав, що діти мають не повні знання щодо народних символів країни, традицій українського народу. Діти демонструють поверхові знання, але під час конкретизації виявляють недостатній рівень обізнаності, вони часто звертаються за сторонньою допомогою та потребують уточнень з вищезазначених питань.

Для реалізації завдань дослідної роботи за напрямом «Вивчення думки батьків щодо питань національно-патріотичного виховання та їхню готовність

до співпраці з дошкільним закладом у цьому питанні проводилося анкетування батьків (Додаток В).

Проаналізувавши дані анкет, нами визначено, що більша половина батьків вважають національно-патріотичне виховання необхідною умовою гармонійного розвитку дитини (60 %). На питання анкети «Хто має займатися національно-патріотичним вихованням Вашої дитини?» 60 % відповіли - заклад дошкільної освіти та сім'я, 30 % – сім'я, 10 % обрали заклад дошкільної освіти.

На питання «Чи знайомите Ви дитину з витворами українського мистецтва, визначними місцями країни? (шляхом відвідування музеїв, театрів, екскурсій або переглядом передач інформаційного характеру, розгляданням художніх творів, прослуховувань музичних творів, онлайн екскурсій» 30 % відповіли «Так», 50 % - «Дуже рідко», 20% – «Ні».

Щодо питання анкети «Чи існують у Вашій родині сімейні традиції?» отримано наступні відповіді: 40% - «Так», 40% - «Важко відповісти», 20% - «Ні». Питання «Як ви вважаєте, чи відіграють сімейні традиції важливу роль у вихованні дитини?» відповіді розподілились так само, як і в попередньому питанні. Це свідчить про те, що серед опитаних існують різні погляди і відношення до сімейних традицій. Хоча майже половина опитуваних визнають наявність сімейних традицій у своїх родин, інші стільки ж вважають це питання важким для відповіді, можливо, через різноманіття в розумінні та інтерпретації самого поняття «сімейні традиції».

На шосте питання «Чи залучаєте Ви дитину до участі у підготовці сімейних заходів та свят?» 30 % батьків відповіли «Так», 50 % - «Інколи», 20 % не вважають це доцільним. Таке розподілення відповідей підтверджує не достатній рівень знань дітей щодо свят та сімейних традицій. Дітей не завжди залучають до організації сімейних заходів, свят, вони не отримують практичний досвід з цих питань.

Щодо питання «Чи є у дитини вдома свої обов'язки?» всі відповіли «Так».

На питання анкети «Для перегляду мультфільмів, прослуховування музики, читання казок чи віддаєте Ви перевагу українській культурі?» половина відповіла «Так», 30 % - «Ні», 20 % - «Важко відповісти». З цього можна зробити висновок, що половина опитуваних не звертає увагу на розважальний контент, яким користується дитина, або для них немає значення це.

Останнє питання «Чи задоволені Ви тим, як здійснюється національно-патріотичне виховання в закладі дошкільної освіти?» дало наступні відповіді: 90 % – «Так», 10 % - «Важко відповісти».

Як показало дане анкетування, здебільшого батьки приділяють увагу національно-патріотичному вихованню, але не завжди розуміють усі його напрямки. Батьки мало уваги приділяють важливості сімейних традицій, а також корисному проведенню часу з дітьми. Батьки не сприймають розважальний контент як один із засобів національно-патріотичного виховання дітей, і не розуміють, що мова цього контенту, ідеї, які передають твори, казки мають значення в розвитку національно-патріотичної вихованості дитини.

Отже, після аналізу констатуючого етапу дослідження можна дійти до висновку, що більшість дітей мають середній рівень національно-патріотичного виховання. 35% дітей виявляють високий рівень, і 24% – низький, що також підтверджено анкетуванням батьків щодо національно-патріотичного виховання дітей. Отримані дані свідчать про необхідність проведення цілеспрямованої роботи з національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку та підвищення ефективності взаємодії між суб'єктами освітнього процесу.

2.2. Модель реалізації педагогічних умов національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами проєктних технологій

Одним із ключових етапів у розробці моделі реалізації педагогічних умов національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами проєктних технологій є визначення принципів організації роботи з дітьми старшого дошкільного віку з цього напрямку. Теоретичний аналіз досліджень з національно-патріотичного виховання та використання проєктних технологій з метою такого виховання дозволив окреслити наступні принципи:

1. Принцип постійності зв'язку з життям.

Цей принцип передбачає, що проєктна діяльність має бути життєвою та актуальною для дітей. Вихователь спирається на емоційний та візуальний досвід дітей, їхні спогади, переживання та життєві спостереження під час освітнього процесу. Ознайомлення дітей з оточуючим світом є більш цікавим та поглибленим, якщо це відбувається разом із батьками, сприяючи новому духовному стимулу об'єднання інтересів сім'ї.

2. Принцип зв'язку з національною культурою.

В контексті оновленої національної політики, процес виховання дітей повинен спрямовуватися на формування в них національної свідомості, любові до рідної землі, культури та поваги до свого народу.

3. Принцип пріоритетності регіональної культурної спадщини.

Цей принцип передбачає виховання патріотизму на основі місцевого матеріалу з метою формування поваги до дому, природи та культурних традицій рідного краю. Такий підхід дозволяє залучити дітей до вивчення місцевого фольклору, традицій та творів місцевих митців.

4. Принцип розширення зв'язків з оточуючим світом.

Цей принцип має на меті подолання замкнутості системи виховної роботи в дошкільних закладах та збагачення спілкування дітей з оточуючим

соціумом і природою. Він сприяє розвитку сприйняття різноманітності та краси світу, взаємопроникненню з іншими людьми та культурами.

5. Принцип опори на емоційно-чуттєву сферу дитини.

Цей принцип передбачає створення умов для виникнення емоційних реакцій та розвитку емоцій, які підсилюють увагу дитини на об'єкті пізнання. Це досягається через спільні ситуації співпереживання та прогнозування розвитку ситуації.

6. Принцип інтерактивності.

Цей принцип передбачає активну участь дітей в освітньому процесі, створення умов для власного вияву інтересів, ідей та внеску у проєкт. Вихователь може створити ситуації, що сприяють співпраці та взаємодії між учасниками.

7. Принцип адаптивності до потреб кожної дитини.

Цей принцип ґрунтується на індивідуальному підході до кожної дитини, урахуванні її особистих потреб та здібностей.

8. Принцип системності та послідовності.

Цей принцип ґрунтується на чіткому плануванні та послідовному виконанні етапів проєкту. Він передбачає логічний порядок роботи, розподіл обов'язків та регулярний контроль за досягненням мети.

9. Принцип творчості та інноваційності.

Цей принцип висуває задачу створення умов для розвитку творчого мислення у дітей. Залучення до нестандартних завдань, пошук нових підходів та використання інноваційних методик сприяють розвитку уяви та креативності.

10. Принцип рефлексії та самооцінки.

Цей принцип ґрунтується на постійному аналізі та оцінці власних дій та результатів. Діти навчаються самоаналізу, визначенню своїх сильних та слабких сторін, що сприяє їхньому особистісному зростанню.

Ці принципи відображають важливі аспекти реалізації проєктних технологій національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Також для ефективного національно-патріотичного виховання старших дошкільників важливі такі педагогічні умови:

1. Актуальність тематики проєктів на момент їх реалізації.

Так, до Дня української писемності та мови доречним буде реалізація проєкту «Мова – Скарбниця Культури», до зимових календарних свят – проєкт «Зимові дива: українські свята та традиції», до Міжнародного дня миру – проєкт «Миру – ТАК!». До дня рідного міста можна провести проєкт «Крокуємо містом» (можна запропонувати дітям відтворити у малюнках чи поробках вигляди міста та його архітектурні пам'ятки, разом з батьками вихованці розробляють костюми, що відображають різні аспекти міського життя та культурні особливості, і приймають участь у святковому параді, в дистанційному режимі це може бути створення колажу із фото дітей в костюмах, плакат з фотографіями батьків «Професії нашого міста». В рамках такого проєкту можна провести вікторину «Вгадай, де це знаходиться» за фотографіями відомих місць. Результатом такого проєкта може виступити створення фотоальбому «Міська прогулянка», де діти з батьками збирають фотографії з прогулянок рідним містом).

2. Інтеграція у межах проєкту національно-патріотичного виховання в усі види діяльності дошкільників.

В рамках проєкту «Свято української писемності» (в онлайн форматі) можна провести різні види діяльності: - «Алфавітні Забави» (вивчення українського алфавіту через онлайн-ігри та веселі активності. Приклад активності: «Алфавітні майстер-класи» - створення барвистих літер з різних матеріалів, кожна дитина створює першу літеру свого ім'я); - «Літературні Персоналії» (знайомство з великими постатями української літератури для дітей. Приклад активності: «Малюнок до казки» - діти створюють свої ілюстрації до українських казок); - мовленнєві вправи (ігри та вправи для

розвитку мовлення, вивчення нових слів та вдосконалення вимови. Приклад активності: «Словесна Веселка» – кожен колір веселки – це нове слово, яке діти вчать та використовують у реченні); - «Літературна вітальня» (онлайн-читання українських дитячих книг та обговорення їхніх сюжетів. Приклад активності: «Наша власна історія» - разом з дітьми створюємо свою казку); - «Історія Абетки» (вивчення історії виникнення української абетки та перших письменників. Приклад активності: «Малюємо історію абетки» - колаж із зображенням букв та їхніх винахідників); - графомоторика (розвиток моторики та написання перших літер через ігри та вправи. Приклад активності: «Веселі вправи для руки» - графічні вправи для розвитку моторики). Завершення проєкту: «Літературний Вечір» – онлайн-захід, під час якого діти представляють свої творчі роботи та отримують віртуальні грамоти за активну участь у проєкті.

3. Організація предметно-просторового розвивального середовища, спрямованого на національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку.

Для закладу дошкільної освіти, який працює в офлайн режимі, доречним буде створення національних та культурних зон (куточок, присвячений пам'яткам архітектури України - використовуються моделі будівель, малюнки, та ігрові елементи; зони для вивчення національних традицій та звичаїв, присвячені певним календарним датам та святкам. Діти можуть брати участь в майстер-класах з виготовлення традиційних виробів або одягу); ігрові зони (розміщення ляльок в українських вбраннях, дерев'яні народні іграшки, в зоні кухні – українські страви); природні куточки (куточки із застосуванням українських трав та квітів. Діти можуть доглядати за рослинами, вивчати їх назви та властивості. Також, можна доповнити гербаріями, зображеннями тваринного світу регіону).

Дистанційні садочки можуть використовувати наступні засоби для національно-патріотичного виховання в рамках проєктної діяльності:

- віртуальні тури по музеях, історичних пам'ятках країни;

- електронні експозиції (використання електронних платформ для створення виставок, присвячених українській історії, традиціям, та національним святкам);

- електронні тематичні куточки на платформах закладу (створення електронних тематичних куточків на платформі для дитячого вивчення, де розміщуються віртуальні інтерактивні матеріали (мультимедійні презентації, відео, зображення);

- електронні ігри (розробка електронних ігор, спрямованих на вивчення української історії та культури).

4. Активне долучення до проєктної діяльності сімей вихованців, працівників ЗДО та інших соціальних інституцій: шкіл, бібліотек, музеїв, позашкільних закладів тощо.

Для виконання даної педагогічної умови доречним буде проведення таких заходів в рамках реалізації проєктної діяльності з національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку:

- онлайн-форум з запрошенням батьків, спеціалістів різних сфер діяльності (працівників бібліотек, музеїв, народних майстрів тощо);

- віртуальні лекції та майстер-класи (наприклад, майстер-клас з виготовлення ляльки-мотанки);

- онлайн конкурси та виставки (можна залучити інші заклади дошкільної освіти, школи, позашкільні заклади);

- онлайн-фестивалі (наприклад, Український фольклорний фестиваль, родини вихованців, представники інших установ представляють короткі відео або презентації традиційних українських пісень, танців, віршів, казок).

5. Єдність теорії та практики під час проєктної діяльності дітей старшого дошкільного віку.

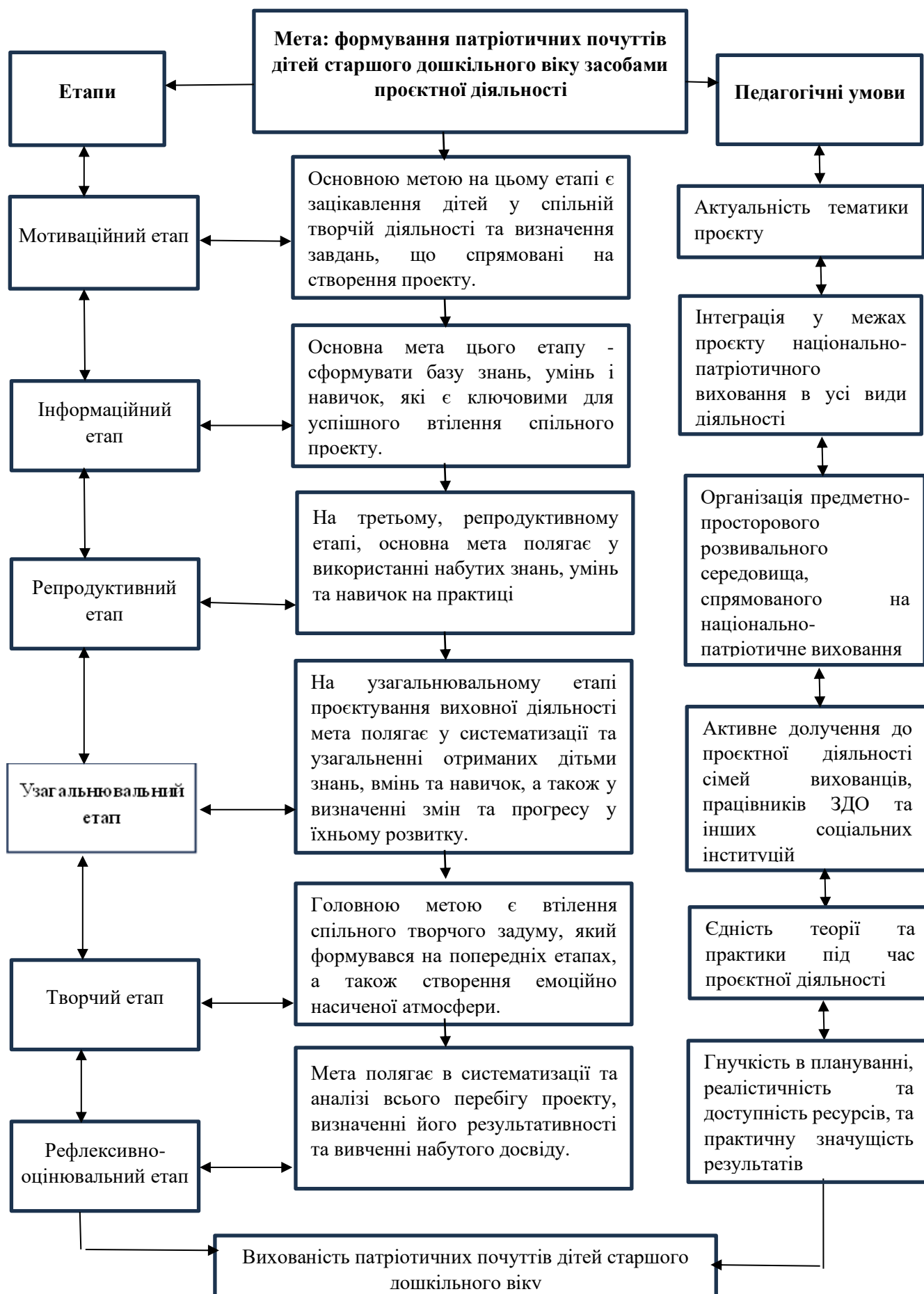
Так, в проєкті «День сім'ї» теорія та практика можуть поєднуватися в наступному: діти вивчають інформацію про історію та значення родоводу, традиції, звичаї, а на практиці створюють сімейні дерева, герби, діляться власними сімейними традиціями.

6. Проектна діяльність дітей старшого дошкільного віку з національно-патріотичного виховання повинна враховувати гнучкість в плануванні, реалістичність та доступність ресурсів, та практичну значущість результатів.

Під час проектної діяльності педагог має відстежувати реакцію дітей на певні види діяльності, їх інтерес, а також наявність певних ресурсів у учасників проекту. В залежності від існуючих умов можуть змінюватися види творчої діяльності, формат проведення заходів, а також форма представлення результатів проектної діяльності.

Враховуючи технологію Т. Піроженко [45], в моделі національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами проектних технологій виділяється шість етапів. Це – мотиваційний, інформаційний, репродуктивний, узагальнювальний, творчий, рефлексивно-оцінювальний (рисунок 2.2.).

Модель національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами проєктних технологій

Кожний з зазначених етапів повинен супроводжуватися певними діями зі сторони педагога:

I. Мотиваційний етап. На мотиваційному етапі педагог має зацікавити дітей та оцінити їхні можливості для успішної участі у проєкті. Також потрібно сформулювати конкретні завдання, враховуючи індивідуальні особливості дітей та стратегії досягнення цілей проєкту. Наприклад, педагог розповідає про важливість бережливого ставлення до природи рідного краю, про толерантне ставлення до інших народів та культур. Дітям ставляться запитання про їх улюблені місця в рідному місті, їм пропонується розібрати картинки із зображенням традиційних святкувань народних свят. Вихователь підводить дітей до бажання визначити в реальних умовах традиції та звичаї святкування Великодня або Дня єдності, радиться з дітьми, де можна дізнатися про невідомі факти, визначає способи пошуку нової інформації. Педагог може використовувати метод умисної помилки, неправильно називаючи той чи інший предмет, тим самим пробуджуючи інтерес дітей до висловлювань та виявляючи відомі дітям факти. Висловлює пропозицію: розібратися в предметах українського побуту, долучаючи до проєкту батьків. Вихователь стимулює зацікавленість дошкільників, залучає їх до обговорення теми, надає матеріали для розгляду (реальні предмети побуту, їх зображення), ставить проблемні запитання та спрямовує їх увагу на розв'язання проблеми, конкретизує завдання та визначає способи проведення дослідження разом з дітьми.

II. Інформаційний етап. На інформаційному етапі, педагог спрямовує зусилля на розвиток у дітей навичок самостійного навчання та пошуково-дослідницької активності. Діти вчаться слухати, ставити запитання, знаходити та обробляти інформацію, що розвиває їх кругозір та покращує комунікативні та аналітичні навички. Наприклад, діти запитують у батьків про сімейні традиції, про звичаї святкування народних та календарних свят у своїй країні, особливості обрядів, національних костюмів. Дорослі можуть прочитати дітям

історії народних звичаїв, передивитися з дітьми пізнавальні відео, знайти фото народних святкувань.

III. Репродуктивний етап. На репродуктивному етапі, педагог надає допомогу дітям у випробуванні своїх можливостей та розвиває в них впевненість в власних силах. Діти мають можливість практично застосовувати отримані знання у реальних ситуаціях, що сприяє їх самостійності та вірі в себе. Наприклад, діти мають самостійно розповісти про сімейні традиції в своїй власній родині, або розказати цікаві факти щодо конкретних народних звичаїв.

IV. Узагальнювальний етап. На узагальнювальному етапі педагог підводить підсумки щодо засвоєних дітьми знань і вмінь, оцінює їх зацікавленість у подальшому вивченні теми та можливостях застосування отриманих знань у житті. Діти обговорюють те, що дізнались, свої практичні навички та емоційні враження від проєктної діяльності. Наприклад, які б традиції діти хотіли продовжувати в родинному колі, які б святкування хотіли відвідати, з ким. Вихователь може доповнювати бесіди ігровими прийомами: загадками, віршиками, створити виставу, знайти аналогію з порою року, атрибутами тощо.

V. Творчий етап. Творчий етап - це час, коли педагог стимулює творчість дітей, використовуючи різноманітні матеріали. Діти самостійно творять за темою проєкту, презентують свої роботи групі та створюють виставку для батьків. Відзначається кульмінаційним моментом та результатами спільної діяльності.

VI. Рефлексивно-оцінювальний етап. На цьому етапі здійснюється аналіз успішності проєкту та вмінь дітей, спільне обговорення емоцій та вражень. Педагог розробляє плани подальшої роботи, визначає ефективні методи та прийоми, здобуті результати використовуються для майбутніх проєктів.

Етапи можуть мати умовний розподіл і варіюватися залежно від різноманітності зацікавлення дітей та особливостей педагогічного процесу.

Вони не обов'язково мають жорстко визначені межі та часові рамки. Зазвичай, вони служать орієнтиром для розпланування та організації роботи, дозволяють педагогам створити певну логіку та послідовність в освітньому процесі, а також систематизувати та узагальнити отримані знання та результати.

Під час роботи над дослідженням було створено комплекс проєктів національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку на навчальний рік «Калейдоскоп національних скарбів: разом до серця Батьківщини».

Комплекс проєктів національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку на навчальний рік «Калейдоскоп національних скарбів: разом до серця Батьківщини»

Термін реалізації: вересень-травень.

Учасники: діти старшого дошкільного віку, педагоги закладу дошкільної освіти, батьківська громадськість, запрошені гості.

Очікувані результати: сформованість у дітей ключових компетенцій, уявлень про країну, народні традиції, родину, рідний край і рідне місто, про культурну спадщину українського народу. Розширення кругозору дітей про природу, звичаї, символи держави.

План реалізації комплексу «Калейдоскоп національних скарбів: разом до серця Батьківщини» зазначено у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10.

Перспективний план реалізації комплексу проєктів «Калейдоскоп національних скарбів: разом до серця Батьківщини»

№	Термін	Проєкт	Зміст освітніх заходів
1	Вересень	«Символи нації: візитна картка України»	Мета: розширити знання та розуміння старших дошкільників про культурні та національні цінності України через вивчення народних, державних символів, традицій та обрядів. Тематичний зміст: «Народні символи і обереги України»; «Державні символи України»; «Державні свята України»

			<p>(День Незалежності, День прапора України); «Права і обов'язки української дитини – громадянина України».</p> <p>Результати проєкту: - створення власних оберегів, використовуючи народні елементи, та розповідь про його символіку; - фотоколаж «Гідність в очах кожного» (фото дітей з Державними символами); - створення «Книги прав та обов'язків», в якій діти створять малюнки, ілюструючи важливість кожного у житті громадянина.</p>
2	Жовтень	«Козацькому роду нема переводу»	<p>Мета: формування в дітей усвідомлення своєї національної й етнічної приналежності та громадянства, розширення знань та розуміння про культурні та національні цінності України, зокрема козацької традиції, засвоєння спадщини та патріотичних цінностей.</p> <p>Тематичний зміст: «Місця козацької слави», «День захисників та захисниць України», «Герої нашого часу»,</p> <p>Результати проєкту: - відеоролик «Козацький вогник» (висловлювання дітей про козаків, виконання пісень, віршів, приказок про козаків), - онлайн вітальна листівка для захисників та захисниць країни.</p>
3	Листопад	«Мова – скарбниця культури»	<p>Мета: виховувати любов до рідної мови та сприяти розумінню та повазі до української культурної спадщини, заохочувати активне використання української мови, поєднувати вивчення краси та різноманітності української мови з вихованням толерантності та поваги до мовної різноманітності.</p> <p>Тематичний зміст: «Рідна мова», «Українські видатні діячі (письменники, поети)», «Скарбниця усної народної творчості», «День толерантності» («Толерантність у слові»)</p> <p>Результати проєкту: - мотиваційний відеоролик «Я розмовляю українською мовою. А ти?» (діти на відео говорять, яка</p>

			вона українська мова «співуча, мелодійна...», наприкінці кожна дитина закликає розмовляти українською мовою)
4	Грудень	«Зимові дива: українські свята та традиції»	<p>Мета: ознайомлення дошкільників із культурою та традиціями України через вивчення та втілення у життя українських зимових свят та обрядів, розвиток у дітей патріотичних почуттів, виховання любові до власної культурної спадщини та формування позитивних стосунків до українських традицій.</p> <p>Тематичний зміст: «День Святого Миколая», «Святвечір», «Різдво», «Зимові обрядові пісні», «Новий рік».</p> <p>Результати проєкту: - виставка малюнків «Малюємо зиму», поробок «Різдвяна зірка»; - відеоролик «Моя улюблена колядка».</p>
5	Січень	«Країна турботи»	<p>Мета: формування бережливого ставлення до природи рідного краю, розуміння необхідності допомоги та турботи про оточуючий світ, спонукання до проведення спільного часу у родинному колі.</p> <p>Тематичний зміст: «Дозвілля моєї родини», «Добрі справи», «Що я зроблю, щоб навколо стало краще?».</p> <p>Результати проєкту: - створення путівника родинного дозвілля «А нам не сумно ні хвилини» (ідеї учасників проєкту, як можна цікаво та корисно провести час з родиною взимку); - інструкція «10 добрих справ взимку»; - виготовлення годівниць.</p>
6	Лютий	«Коріння любові: родинні заповіді»	<p>Мета: розширення знань дітей про свою родину, взаємовідносини між її членами, навчання словами та діями виражати любов до своїх рідних та близьких, розвиток вміння виявляти повагу до оточуючих, виховувати щирість, розуміння до своєї сім'ї та оточуючих.</p> <p>Тематичний зміст: «Дерево тримається корінням, а людина – сім'єю», «Мій родовід», «Вчимося жити разом», «Земля – наш спільний дім, живемо мирно в ній».</p>

			<p>Результати проєкту: - створення родинних гербів та їх виставка; - створення родинного дерева; - проведення «родинного чаювання», на якому діти онлайн розповідають про свої родини.</p>
7	Березень	«Весняні Дива: Радість та Веселощі в Світі Українських Традицій»	<p>Мета: продовження ознайомлення дітей з національними звичаями та традиціями, українською культурою, формування бережливого ставлення до природи рідного краю.</p> <p>Тематичний зміст: «Обряди пробудження землі від зимового сну»; «Дитячі весняні народні ігри, забави, пісні та віншування».</p> <p>Результати проєкту: - виставка поробок «Скарбниця весняних вражень», - відеоролик «Весняні обрядові пісні».</p>
8	Квітень	«Без верби і калини немає України»	<p>Мета: продовження знайомства дітей з рослинними символами України, розвиток естетичного смаку, виховування бажання власноруч творити прекрасне, поглиблення знань про одне з християнських свят – Великдень, формування розуміння традиційності його святкування.</p> <p>Тематичний зміст: «Великодні свята: вербна неділя, писанкарство», «Першоцвіти», «Рослинні символи України».</p> <p>Результати проєкту: - фотовиставка «Великодні традиції нашої родини», - виставка дитячих робіт «Квітковий світ весни», «Готуємось до Великодня».</p>
9	Травень	«Вишивала мама синіми ниткам, – зацвіли волошки буйно між житами»	<p>Мета: виховання в дитини любові і почуття причетності до своєї сім'ї, важливості сімейних відносин, формування моральних цінностей. Сприяння розвитку пізнавального інтересу дітей до історичного минулого українського народу, його культури, звичаїв і традицій. Розкрити цінність унікального витвору українського декоративно-прикладного мистецтва – вишиванки, її оберегову значимість.</p>

			<p>Тематичний зміст: «День матері», «День вишиванки».</p> <p>Результати проєкту: - флешмоб «Сплетені нитками любові та традицій» (флешмоб фотографій, видеороликів); - створення інформаційного блоку на платформі закладу «Орнаменти моєї Батьківщини», - виставка робіт «Моєї мами ласкаві долоні».</p>
--	--	--	---

Зазначений план розрахований на роботу закладу дошкільної освіти в дистанційному форматі. Тематичний зміст окреслює основні теми, які розглядаються протягом кожного проєкту, та на яких робиться акцент у роботі. Треба зазначити, що окрім безпосередньої роботи в рамках проєктної діяльності, темою проєкту повинні бути охоплені всі види діяльності дітей. Так, якщо це проєкт «Козацькому роду нема переводу», то протягом місяця реалізації проєкту під цю тему підбираються заняття з музичного виховання, фізичної культури, логіко-математичного розвитку.

Одним з проєктів в рамках комплексу проєктів з національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку «Калейдоскоп національних скарбів: разом до серця Батьківщини» є проєкт «Зимові дива: українські свята та традиції» (Додаток Г). Актуальність цього проєкту зумовлена результатами констатувального експерименту, протягом якого стало очевидним, що багато сімей приділяють недостатню увагу розвитку сімейних традицій та якісному проведенню часу з дітьми, також найнижчий рівень знань діти показали саме з показника «знання і уявлення про народні та сімейні традиції».

Проєкт включає інтерактивні слайди для організації роботи зі старшими дошкільниками з урахуванням як синхронного, так і асинхронного форматів дистанційної роботи та реалізовано за допомогою застосування PowerPoint. До проєкту включено роботу з розвитку мовлення, бесіди за картинками [8; 9], відеоматеріали з проведення майстер-класів з художньої діяльності [28; 34], завдання, які діти мають виконати спільно з батьками. Презентація містить

загадки для дітей, вікторину з використанням Lego-матеріалів, інтерактивні завдання. Проєкт розподілений за вищевказаними етапами роботи.

Результатами такого проєкту дітей та їхніх родин є виставка дитячих робіт (створення електронного плакату з фотографіями робіт), відеопрезентація з дитячими розповідями, виконанням українських обрядових пісень, відео-зустріч з вихованцями та їх батьками, на якій діти діляться своїми враженнями та інформацією, яку вони здобули під час роботи над проєктом.

Проєкт для дітей старшого дошкільного віку

«Зимові дива: українські свята та традиції»

Мета проєкту: формування патріотичних почуттів дітей старшого дошкільного віку через прилучення до українських народних свят, традицій та обрядів.

Завдання:

- формування поваги до культурних надбань українського народу;
- розширення знань дітей про традиції українського народу, пов'язані з зимовими святами;
- формування вміння користуватися різними джерелами інформації, в тому числі відеоматеріалами, пошуком інформації через спілкування з дорослими;
- виховування бажання самостійно розширювати свій обсяг знань у питаннях українських народних звичаях та обрядів зимового циклу;
- збагачення активного словника дітей з тематичними темами;
- виховування поваги та любові до традицій українського народу святкування українських народних свят зимового циклу;
- вчити любити та шанувати сімейні свята, залучати до активної участі у них, дотримання і зміцнення сімейних традицій, шанування пам'яті роду.

Формат реалізації: онлайн.

Учасники проєкту: педагоги, діти старшого дошкільного віку, батьки.

Тривалість: 3 тижні.

Очікувані результати: сформованість у дітей ключових компетенцій, уявлень про зимові народні традиції, родину, про культурну спадщину українського народу.

Види діяльності:

1. Дидактична гра «Яка вона зима?».
2. Розглядання та бесіда за картинами «Різдвяна симфонія» Оксани Збруцької та «Передчуття свята» Вікторії Ковальчук [8; 9].
3. Дослідницька робота: «Які зимові свята святкують у Вашій родині? Які традиції святкування цих свят має Ваша родина?» (діти опитують батьків та родичів).
4. Майстер-клас «Малюємо зиму» [29].
5. Прослуховування та бесіда за піснею «Зимові свята» Анатолія Салогуба.
6. Цикл загадок «Прикрас ялинку зимовими святами».
7. Створення відеоролику за допомогою батьків «Моя улюблена колядка».
8. Он-лайн вікторина «Зимові свята» з використання конструктору «Lego».
9. Дидактична гра «Українські страви на Святвечір» та бесіда «Які страви готують у Вашій родині?».
10. Майстер-клас «Різдвяна зірка» [34].

Результати проєкту: - електронний фотоколаж з зображеннями малюнків «Малюємо зиму» та поробок «Різдвяна зірка»; - відеоролик «Моя улюблена колядка». Готові матеріали є наповненням електронної платформи закладу.

Висновки до розділу 2

У ході дослідження було визначено критерії та показники національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку: - когнітивний (показники: розуміння основних понять, пов'язаних з патріотизмом; уявлення

про народні символи країни; уявлення про рідний край, його особливості, природу; розуміння державних символів (прапор, герб, гімн) та їхнього значення); - емоційний (показники: прагнення пишатися своєю сім'єю, Батьківщиною, підтримувати родинні традиції; бажання жити та діяти за нормами суспільно-прийнятої моралі, залучатися до суспільно корисних заходів тощо; уміння дитини виявляти морально-правові риси); - діяльнісний (показники: уміння опановувати культурну спадщину народу; знання і уявлення про народні та сімейні традиції).

Під час збору інформації використовувалися різноманітні методи дослідження, зокрема метод включеного спостереження за дітьми та бесід з ними, анкетування та опитування дітей та батьків. З урахуванням проведення дослідження в дистанційному форматі методи були модифіковані під формат онлайн та офлайн-роботи з дітьми та батьками.

На підставі окреслених критеріїв та показників схарактеризовано три рівні національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку: низький, середній та високий.

Аналіз констатуючого етапу дослідження показав, що більшість дітей мають середній рівень національно-патріотичного виховання – 41 %. Виявлено, що деякі діти проявляють високий рівень патріотизму – 35%, тоді як мала кількість – низький (24%). Отримані дані свідчать про необхідність цілеспрямованої роботи з національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку – зокрема, засобами проєктних технологій.

З реалізації зазначеного нами розроблено модель національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами проєктних технологій, що включає: принципи організації роботи зі старшими дошкільниками з напрямку національно-патріотичного виховання засобами проєктних технологій, визначення педагогічних умов ефективного застосування проєктних технологій в національно-патріотичному вихованні старших дошкільників, відокремлені етапи організації проєктної діяльності в національно-патріотичному вихованні старших дошкільників, створено

комплекс проєктів з національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку на навчальний рік «Калейдоскоп національних скарбів: разом до серця Батьківщини».

Розроблений комплекс проєктів направлений на формування у дітей ключових компетенцій, уявлень про країну, народні традиції, родину, рідний край і рідне місто, про культурну спадщину українського народу, розширення кругозору дітей про природу, звичаї, символи держави.

Результати констатувального експерименту показали, що більшість родин приділяють недостатню увагу розвитку сімейних традицій та якісному проведенню часу з дітьми, також найнижчий рівень знань діти показали саме з показнику «знання і уявлення про народні та сімейні традиції», тому окремо в дослідженні був окреслений проєкт «Зимові дива: українські свята та традиції», метою якого є формування патріотичних почуттів дітей старшого дошкільного віку через прилучення до українських народних свят, традицій та обрядів. Даний проєкт сприяє вихованню любові та патріотичних почуттів до власної культури, традицій та свят у дітей, усвідомленню сім'ями важливості розвитку та збереженню власних сімейних традицій, сприяє більш глибокому взаєморозумінню між батьками та дітьми.

Діти стають активними учасниками українського культурного спадку та отримують можливість більш глибокого розуміння спадку. Діти та батьки отримують спільну основу для спільного проведення часу та святкування українських свят. Проєкт може вплинути на подолання негативних тенденцій у сучасному суспільстві, таких як віддалення від національної ідентичності та втрата зв'язку з традиціями.

ВИСНОВКИ

У проведеному дослідженні наведено теоретичне узагальнення та надані засоби практичного вирішення питань національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами проєктних технологій.

Результати дослідження стали підставою для наступних висновків:

1. Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку уточнено як комплексну, системну і цілеспрямовану діяльність суб'єктів освітнього процесу щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави [49].

2. Специфіка національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку визначається їхніми віковими можливостями. На цьому етапі розвитку діти знаходяться у стадії активного сприйняття нової інформації та формування базових цінностей. У цьому віці діти більш готові до сприйняття понять про Батьківщину, культуру, традиції та символіку своєї країни. Їхня вікова «гнучкість» сприяє легшому усвідомленню основних понять про національну самосвідомість та формуванню патріотичних переконань.

3. Визначено й науково обґрунтовано, що національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку найбільш ефективно реалізується засобами проєктних технологій. Проєктна технологія визначена як система цілей, змісту та методів організації навчання в проєктній діяльності, яка полягає у вмотивованому досягненні свідомо поставленої мети, з певною структурою, комплексним характером, що забезпечує активний процес взаємодії вихованця з навчальним матеріалом та є засобом розвитку особистості як суб'єкту навчання. Досліджено взаємозв'язок понять «метод

проектів», «проектні технології», який полягає в у тому, що метод проектів є провідним методом та обов'язковим структурним компонентом у системі проектних технологій.

4. В умовах сьогоденної ситуації, коли в країні активно розвивається дистанційна освітня робота, онлайн-формат освіти не завжди сприяє застосуванню традиційних методів роботи з дітьми цього віку. Тому вирішенням цієї проблеми може бути використання проектної діяльності. У наш час, коли дистанційна освіта активно використовується, проектна діяльність стає ефективним інструментом для патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

5. Для вивчення стану національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку визначено критерії та показники: - когнітивний (показники: розуміння основних понять, пов'язаних з патріотизмом; уявлення про народні символи країни; уявлення про рідний край, його особливості, природу; розуміння державних символів (прапор, герб, гімн) та їхнього значення); - емоційний (показники: прагнення пишатися своєю сім'єю, Батьківщиною, підтримувати родинні традиції; бажання жити та діяти за нормами суспільно-прийнятої моралі, залучатися до суспільно корисних заходів тощо; уміння дитини виявляти морально-правові риси); - діяльнісний (показники: уміння опановувати культурну спадщину народу; знання і уявлення про народні та сімейні традиції).

Вивчення стану національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку показало, що більшість дітей мають середній рівень національно-патріотичного виховання – 41 %. Виявлено, що деякі діти проявляють високий рівень патріотизму – 35%, тоді як мала кількість – низький (24%). Найвищий рівень національно-патріотичного виховання виявлено за показниками «бажання жити та діяти за нормами суспільно-прийнятої моралі, залучатися до суспільно корисних заходів» та «уміння дитини виявляти морально-правові риси» - 73%. Найнижчий рівень

зафіксовано за показником «знання і уявлення про народні та сімейні традиції» - 40%.

б. На основі вивченого стану національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку розроблено модель національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами проєктних технологій, що включає: принципи організації роботи зі старшими дошкільниками з напрямку національно-патріотичного виховання засобами проєктних технологій, визначення педагогічних умов ефективного застосування проєктних технологій в національно-патріотичному вихованні старших дошкільників, відокремлені етапи організації проєктної діяльності в національно-патріотичному вихованні старших дошкільників, створено комплекс проєктів з національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку на навчальний рік «Калейдоскоп національних скарбів: разом до серця Батьківщини».

Як частина комплексу проєктів в дослідженні був окреслений проєкт «Зимові дива: українські свята та традиції», метою якого є формування патріотичних почуттів дітей старшого дошкільного віку через прилучення до українських народних свят, традицій та обрядів. Даний проєкт сприяє вихованню любові та патріотичних почуттів до власної культури, традицій та свят у дітей, усвідомленню сім'ями важливості розвитку та збереженню власних сімейних традицій, сприяє більш глибокому взаєморозумінню між батьками та дітьми. Діти стають активними учасниками українського культурного спадку та отримують можливість більш глибокого розуміння спадку. Діти та батьки отримують спільну основу для спільного проведення часу та святкування українських свят. Проєкт може вплинути на подолання негативних тенденцій у сучасному суспільстві, таких як віддалення від національної ідентичності та втрата зв'язку з традиціями.

Отже, проведене дослідження підтверджує велику роль проєктних технологій у національно-патріотичного вихованні дітей старшого дошкільного віку – з огляду на те, що ці технології дозволяють включити дітей

у практичні проєкти та ігрові форми навчання, що активно сприяє їхньому поглибленому вивченню історії, культури, традицій та цінностей їхньої країни. Проведена на констатувальному та формувальному етапах робота підтверджує гіпотезу про те, що використання проєктних технологій у системі національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку буде ефективним за таких педагогічних умов: - актуальність тематики проєктів на момент їх реалізації; - інтеграція у межах проєкту національно-патріотичного виховання в усі види діяльності дошкільників; - організація предметно-просторового розвивального середовища, спрямованого на національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку; - активне долучення до проєктної діяльності сімей вихованців, працівників ЗДО та інших соціальних інституцій; - єдність теорії та практики під час проєктної діяльності дітей старшого дошкільного віку; - врахування гнучкості в плануванні проєктної діяльності, наявність практичної значущості результатів, реалістичність та доступність ресурсів під час організації такої діяльності.

Це дає змогу зробити висновок, що через систему уявлень про історію рідної країни, особливості праці людей, побут та культуру свого народу у дітей формується усвідомлення себе як частини суспільства, виникає почуття гордості і любові до Батьківщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти, затверджений Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 №33. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>.
2. Баронин А.С. Этническая психология. Киев : Тандем, 2000. 264 с.
3. Безлюдна Н. Особливості національно-патріотичного виховання молодших школярів в умовах воєнного стану. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2022. № 2 (8). С. 76–83.
4. Бех І.Д. Духовна сила патріотизму особистості. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2020. № 21(1). С. 40–49.
5. Бех І.Д., Чорна К.І. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Київ : Світ виховання, 2007. 39 с.
6. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» за заг. ред. О.В. Низковської. Тернопіль : «Мандрівець», 2017. 256 с.
7. Веракса М., Веракса О. Організація проектної діяльності у дитячому садку: творчі проекти. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 2. С. 31–36.
8. Вернісаж. Небо і земля нині торжествують. Картина Оксани Збруцької «Різдвяна симфонія» та бесіда за нею. *Джміль*. 2014. № 6. С. 16-17.
9. Вернісаж. Передчуття свята. Картина Вікторії Ковальчук та бесіда за нею. *Джміль*. 2015. № 6. С. 15-17.
10. Вишневський О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Видання третє, доопрацьоване: доповнене. Київ : «Знання». 2008. 568 с.
11. Гаввіна Н.В., Костира А.Ю. Виховання активної громадянської позиції в закладі освіти через реалізацію проектних технологій з національно-патріотичного виховання. *Національно-патріотичне виховання дітей та*

молоді в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України: стратегії і завдання. Збірник тез методологічного семінару, м. Київ, 6 квітня 2023 р. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. С. 96-99.

12. Гавриш Н., Пометун О. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: парціальна програма для системи дошкільньої освіти. К. Київ, 2019. 23 с.

13. Гонський В. Патріотизм як основа сучасного виховання та ідеології держави: студії виховання. *Рідна школа*. 2001. № 2. С. 9–14.

14. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 374 с.

15. Громадянське виховання особистості / В. І. Войтенко, Л. А. Грицюк, М. І. Каратаєва. Кам'янець-Подільський : ПП Мошак М. І., 2007. Кн. 1 : Законодавчо-правові та теоретичні засади. 2007. 108 с.

16. Гуменюк Г.М. Формування національної самосвідомості в учнів середнього шкільного віку засобами туристсько-краєзнавчої тоботи: автореф. дис.. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.07 – теорія і методка виховання. Тернопіль, 2000. 21 с.

17. Данилюк І. Етнічна психологія як галузь наукового знання: історико-теоретичний вимір : монографія. Київ: Саміт-Книга, 2010. 432 с.

18. Дитина: освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білокаленко та ін.; наук. ред.: Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. К. Київ: ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 304 с.

19. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія. Навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

20. Енциклопедія політичної думки / За ред. Д. Міллера / Пер. з англ. Київ : Дух і Літера, 2000. 472 с.

21. Єпіхіна М., Курило Н. Формування основ патріотичного виховання у дошкільників засобами народознавства. *Науковий вісник Ужгородського*

університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2017. № 1 (40). С. 96-100.

22. Жиляєва Ю.М. Метод проєктів та проєктна технологія в контексті загально педагогічної підготовки вчителя. Вісник Житомирського державного університету. Випуск 44. Педагогічні науки. 2009. С. 110-115.

23. Журавко Т. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку: теоретичний аспект. *Наука. Освіта. Молодь. Умань – 2017* : матеріали Десятої Всеукр. студент. наук. конф. з міжнар. участю (м. Умань, 27 квіт. 2017 р.) : в 3 ч. / редкол.: В. В. Сокирська [голов. ред. та ін.]. Умань, 2017. Ч. 1. С. 175–177.

24. Канішевська Л. Основи патріотичного виховання учнів шкіл-інтернатів для дітей сиріт і дітей, які залишились без піклування батьків, у позаурочний час: Метод. рек. Київ : Ін-т педагогіки АПН України, 1997. 14 с.

25. Каплуновська О.М., Кичата І.І., & Палець Ю.М. Україна — моя Батьківщина : парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку (наук. ред. О.Д. Рейпольська). Тернопіль: Мандрівець, 2016. 73 с.

26. Качур М.М. Патріотичне виховання молодших школярів засобами художнього краєзнавства : автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. : 13.00.07. Київ, 2010. 21 с.

27. Квас О., Волошин С. Формування патріотичної вихованості учнів початкової школи засобами музейної педагогіки. *Молодь і ринок*. 2018. № 11 (166). С. 18–22.

28. Кобзар Б.С., Постовойтов Є.П. та ін. Виховання патріотизму і формування культури міжнаціональних відносин учнів шкіл-інтернатів: Метод. рек. Київ : ВІПОЛ, 1998. 56 с.

29. Коваль О. Малюємо зиму – майстер-клас для старших дошкільнят : YouTube. URL: <https://youtu.be/-B2i3SLEmBc?si=Z52Ub3G34S0N9t3h> (дата звернення: 15.11.2023).

30. Коваль О.В. Патріотичне виховання учнів у процесі вивчення української літератури в старших класах загальноосвітньої школи: автореф.

дис. канд. пед. наук. : 13.00.02 – теорія і методика навчання української літератури. Київ, 1999. 44 с.

31. Косенчук О. Дитина в соціумі. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2021. № 4. С. 3-8.

32. Курчатова А.В. Підготовка майбутніх вихователів до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету*. Серія: Педагогічні науки. Херсон, 2018. №81(1). С. 174-178.

33. Ліннік О.О. Творче проектування в організації життєдіяльності шестирічок. Луганськ: Альма-матер, 2005. 178 с.

34. Майстер-клас «Різдвяна зірка». УМПЦО «Територія творчості»: YouTube. URL: https://youtu.be/TbwqH_T-uug?si=ZSxJPW0ZK_qPTw-k (дата звернення: 20.11.2023).

35. Мала енциклопедія державознавства / НАН України, Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. Київ : Довіра: Генеза, 1996. 942 с.

36. Манилюк Ю. Оптимальна модель педагогічної взаємодії у дитсадку. *Дошкільне виховання*. 2012. №8. С. 11-15.

37. Мартинець Л. Проектна діяльність у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. № 3 (34). С. 10-13.

38. Маршицька В. Соціалізація особистості шляхом застосування екологічних проектів. *Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління*. 2004. Серія № 11, випуск 2. С. 99-104.

39. Метод проектів в українській школі 1920–1930-х років. Педагогічний музей України / укладачі : В.О. Гайдей, О.П. Міхно ; наук. консультант О.В. Сухомлинська. Вінниця : Видавець ФОП Кушнір Ю.В., 2019. 192 с.

40. Михальченко Н. Національно-патріотичне виховання в закладах дошкільної освіти : навчально-методичний посібник для дистанційного навчання. Миколаїв : СПД Румянцева Г.В., 2021. 206 с.

41. Лаврут О.О., Макаренко С.І., Бурцева Ю.О. Плекаємо громадянина-патріота... *Нові часи нового прагнуть слова*: Науково-методичні рекомендації на 2015-2016 навчальний рік / Упоряд. Макаренко С.І. Словянськ: «Витоки», 2015. С. 5-17.

42. Освітні технології: Навч. – метод. посібник /О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За ред. О.М. Пехоти. Київ : Вид-во А.С.К., 2003. 255 с.

43. Пірен М.І. Етнопсихологія : підручник. Київ : Університет «Україна», 2016. 526 с.

44. Піроженко Т.О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 152 с.

45. Піроженко Т.О. Особистість дошкільника: перспективи розвитку: науково-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 140 с.

46. Піроженко Т.О. Психічний розвиток дитини дошкільного віку: досвід роботи сучасного дошкільного навчального закладу. Запоріжжя: «ЛПС» ЛТД, 2003. 168 с.

47. Практика реалізації педагогічних проектів: навчально-методичний посібник до курсу / авт.-упоряд. І.В. Єгорова. Івано-Франківськ, 2021. 112 с.

48. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641 : Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 № 527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>.

49. Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 року № 2628-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>.

50. Про затвердження Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.06.2021 р. № 673. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/673-2021-%D0%BF#Text>.

51. Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 р. № 932. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2020-%D0%BF#Text>.

52. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

53. Проектні технології у дошкільному навчальному закладі / упоряд. Буракова Ю.Д. Харків : Вид. група «Основа», 2009. 204 с.

54. Рейпольська О.Д. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ: монографія / за ред. Рейпольської О. Д. Харків : Мадрид, 2015. 330 с.

55. Рогальська Н. Громадянське виховання дітей дошкільного віку на засадах використання проектної технології. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 74, т. 1. С. 139-143.

56. Словник української мови : у 11 т. / Білодід І.К. та ін. Київ: Наукова думка, 1970. URL: <https://sum.in.ua/>.

57. Соціально-моральне виховання: дослідно-технологічні аспекти: навчально-методичний посібник для студентів педагогічних спец. / укл.: О.Л.Кононко, С.І. Матвієнко, Н.П. Пихтіна, А.М. Аніщук, Л.В. Бобро, О.В. Лісовець; за заг. ред. О.Л. Кононко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя. 2020. С. 249-310.

58. Сухомлинський В.О. Щоб у серці жила Батьківщина. Київ : Знання, 1965. 80 с.

59. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. За ред. О.І. Пометун. Київ : Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.

60. Українська радянська енциклопедія : у 17 т. / гол. ред. М.П. Бажан. Київ: Головна редакція української радянської енциклопедії 1963 р. Т. 11. 592 с.

61. Українські педагоги про національно-патріотичне виховання : збірник матеріалів Всеукр. наук. практ. семінару / ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського; редкол. : Л.Д. Березівська, С.М. Зозуля, Т.В. Філімонова; літ. ред. Л.В. Редько-Шпак; рецензенти О.В. Сухомлинська, Н.М. Коляда. Київ : ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського, 2016. 60 с.

62. Філімонова Т. Патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. № 27, т. 5. С. 163-167.

63. Філософський енциклопедичний словник / за гол. ред. В.І.Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 742 с.

64. Череповська Н. Розвиток патріотизму дітей дошкільного віку за допомогою медіапсихологічних ресурсів. *Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи: збірник наукових праць за заг. редакцією Г.В. Бєленької, В.І. Бондар, І.М. Шоробури*. Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2020р. С. 435-449.

65. Шкрєбтієнко Л.П. Виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури : дис. канд. пед. наук : 13.00.08. Одеса, 2019. 298 с.

66. Яків Феофанович Чепіга (Зеленкевич) – видатний педагог, психолог, громадський діяч: біобібліогр. покажч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; упоряд.: Лисиця Н. М., Айвазова Л. М., Бублик Н. М., Стельмах Н. А.; наук. консультант і авт. вступ. ст. Березівська Л. Д.; наук. ред.: Рогова П. І., Пономаренко Л. О.; бібліогр. ред. Пономаренко Л. О. Київ : Нілан-ЛТД, 2013. 135 с.

67. Lewis C., «Learning in War-Time» at: <https://www.christendom.edu/wp-content/uploads/2021/02/Learning-In-Wartime-C.S.-Lewis-1939.pdf>

ДОДАТКИ

Додаток А

Гра «Державні символи України»

Гра «Народні символи України»

<https://learningapps.org/display?v=poess7mnv23>

Додаток Б

Інтерактивні ігри «Національні українські страви», «Предмети побуту української хатинки»

Додаток В
Анкета для батьків

Шановні батьки!

З метою поліпшення співпраці між дошкільним закладом та сім'єю в контексті національно.-патріотичного виховання вашої дитини та групи взагалі, ми просимо вас заповнити дану анкету.

1. Чи вважаєте ви, що національно-патріотичне виховання є важливим елементом для гармонійного розвитку вашої дитини?

- А) Так
- Б) Ні
- В) Не думав (-ла) про це

2. Хто має займатися національно-патріотичним вихованням Вашої дитини?

- А) Заклад дошкільної освіти
- Б) Сім'я
- В) Заклад дошкільної освіти та сім'я

3. Чи знайомите Ви дитину з витворами українського мистецтва, визначними місцями країни? (шляхом відвідування музеїв, театрів, екскурсій або переглядом передач інформаційного характеру, розгляданням художніх творів, прослуховувань музичних творів, онлайн екскурсій

- А) Так
- Б) Ні
- В) Дуже рідко

4. Чи існують у Вашій родині сімейні традиції?

- А) Так
- Б) Ні

В) Важко відповісти.

5. Як ви вважаєте, чи відіграють сімейні традиції важливу роль у вихованні дитини?

А) Так

Б) Ні

В) Важко відповісти

6. Чи залучаєте Ви дитину до участі у підготовці сімейних заходів та свят?

А) Так

Б) Інколи

В) Не вважаю це доцільним

7. Чи є у дитини вдома свої обов'язки?

А) Так

Б) Ні

В) Важко відповісти

8. Для перегляду дитиною мультфільмів, прослуховування музики, читання казок – чи віддаєте Ви перевагу українській культурі?

А) Так

Б) Ні

В) Важко відповісти

9. Чи задоволені Ви тим, як здійснюється національно-патріотичне виховання у Вашому закладі дошкільної освіти?

А) Так

Б) Ні

В) Важко відповісти

Дякуємо за співпрацю!

Додаток В

Проект для дітей старшого дошкільного віку

«Зимові дива: українські свята та традиції»

URL:

<https://drive.google.com/drive/folders/13rG6qnhNLuVTyemF6AUOHIIKzXh53CX?usp=sharing>

«Різдвяна симфонія»
Оксана Збруцька

«Передчуття свята»
Вікторія Ковальчук

Знайдіть відповідку серед поданих слів

Як називаються українські обрядові пісні, які співають під Новий рік і у Щедрий вечір?

Колядки	Веснянки
Гаївки	Щедрівки

